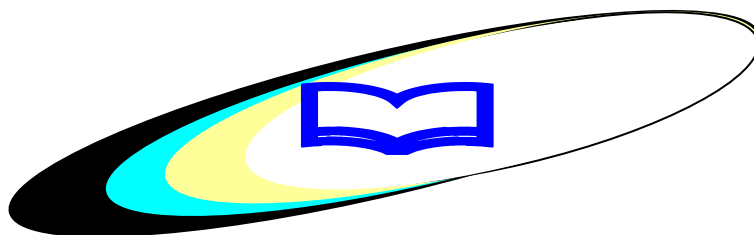

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

ҰЛТТЫҚ ТЕСТІЛЕУ ОРТАЛЫҒЫ

**ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ
(тәжік тілінде)**

**ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУҒА ДАЙЫНДАЛУҒА АРНАЛҒАН
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ**

АСТАНА

2017

Мундариҷаи қайдҳо доир ба фанни таърихи Қазоқистон

Мақсад: муайян кардари зинаҳои аз худкунии талабагон. Муайян намудани ҳаҷми материалҳои дониш доир ба стандарти давлати талими умуми ва мувофиқ омадани он. Муайян кардани дониши хонандагон аз фанни таърихи Қазоқистон, ки бо стандарти ягонаи давлати аз рӯи программаи хониш ҷавоб диҳад. Муайян кардани дараҷаи аз худкунии терминологи аз фанни таърихи Қазоқистон таҳлили воқеа ва ҳодисаҳои таърихи муайян кардани моҳияти воқеаҳои таърихи ва баҳо гузоштан ба аҳамияти он. Баҳо гузоштан муқоиса ва таҳлили воқеаҳо, сарварҳои сиёси, намояндагони бузурги илму маданияти давраҳои омӯхташуда. Муқоиса кардани малака ва маҳорати кор мувофиқи мавзӯи таърихи сарчашма, харита, нақша ва ҷадвал. Муайян кардани дараҷаи ақлу идрок, истифода бурдани дониш ва пайдарпай ва мантиқан баён кардан ва исботи он. Муайян кардани алоқаи байни фанҳо, алоқаи дохили онҳо, дониши аз худ кардари эҷодкорона дар шароити ношинос иҷтифода бурдан.

Қисм ва мундариҷаи дониш:

1. Дониши фанни
2. Фикри фанни
3. Таҷрибаи фанни

Дониш ин аз худкунии ақлии талаба, ки он дар баён кардани мақсади мавзӯ аз предмет муайян карда мешавад. Дониш дар хотир нигоҳ доштан, ба тарзи мухтасар баён кардан, дар асоси нуқтаи назари илми ва дар асоси он бой гардондан зарур аст.

Дониш бо малака ва таҷриба алоқамандии зич дорад.

Таҷриба ин донишани роҳҳои истифода бурдани дониш дар ҳаёт. Малака ҳамчун элементи таҷриба ба таври автоматикӣ ба дараҷаи пурра доништа шави.

Дониш ва таҷриба дар асоси нишондодҳои таърихи аз худ карда мешавад.

1. Ивазкуни ва қабул кардан.
2. Сабаб ва натиҷа.
3. Исбот.
4. Фарқ ва монанди.
5. Аҳамият.

Бо ягон саволи монда шуда ҷавоб гардондан наметавонанд.

Ҳамин тавр баҳои 2(ғайри қаноатбахш) монда мешавад, барои норасогиҳо, хатогиҳо ва мавзӯӣ пурра аз худ карда нашуда бошад. Баҳои 2 боз барои хонандае монда мешавад, ки ба мавзӯӣ ҷавоб доданро бе сабаб рад кунад ва ё мавзӯӣро пурра надонад.

- Ҳамин тавр баҳоро ба дониш таҷриба ва малакаи талабаро хатогиҳояшро ба инбат гирифта монда шавад.
- Надониستاني асосҳои маъноӣ қонун қоида ҷойгир шавии шахс.
- Ҷавоб дода натвонистан ба саволҳои асосӣ.
- Натавониستاني истифодаи дониш дар ҳалли масъалаҳо ва нишондодҳо.

Хулоса бароварда натавонистан ва бой гардондани мавзӯӣ.

- Фаҳмонда дода натавонистан, анализ кардан, бой гардондани ахборот, баҳо додан ба мавзӯӣ, истифода набурдани мақсади сарчашмаҳои аввал, китоб ва материалҳои иловагӣ.

Мазмуни хатогиҳои умумӣ.

Ба хатогиҳои оддӣ инҳо дохил мешавад.

1. Ноаниқ баён кардан, муайян кардани фикри назари, ки пурра аз худ кардани фаҳмиш ёки аз яқум дуюм аз ин нишондодҳо ҳисоб карда мешавад.

2. Нақша пурра номуайян баён карда шудааст. Ба дараҷа ҷудокунии хатогиҳо ва ҳисоб нагири ба паст шудани баҳо оварда мерасонад.

- Надониستاني асосҳои фаҳмиш, қонун қоида, асосӣ мавқеи теори, надониستاني мавзӯӣ, фактҳо, субъектҳо, давомият ва воқеаҳо.
- Ҷудо карда натавониستاني ҷавоби асосӣ.
- Донишро истифода бурда натавонистан дар ҳалли масъала ва воқеа.
- Натавониستاني баровардани хулоса ва бой гардондани мавзӯӣ.
- Натавониستاني кор бо ҷадвал.
- Натавониستاني сохтани графика ва схема.
- Натвониستاني баён кардан, фаҳмондан, талқин кардан, баҳо додан ба мавзӯӣ аз сарчашмаҳои аввали китоби дарси ва материалҳои иловагӣ.
- Натавониستاني кор бо харитаҳои таърихи.

- Надониستاني пайдарпайи воқеаҳои асосӣ ва аҳамияти он. Хронологияи таърихи Қазоқистон.

- Надонистани шахсҳои бузург субъктҳои таърихи Қазоқистон мувафақиятҳои меҳнатҳои роли онҳо дар таърихи Қазоқистон.
- Натавонистани алоқаманди анализи табодулотҳои асосӣ, фаҳмонда натавонистани воқеаҳои гузашта.
- Натавонистани мақсад аҳамият ва роли воқеаҳои асосӣ.
- Натавонистани баён кардани фикри худ зина ба зина ва фаҳмо.
- Надонистани муаммоҳои таърихи Қазоқистон.
- Надонистани ташакулёбӣ, барқароршавӣ ва тарақиёти давлатҳо дар ҳудуди Қазоқистон.
- Надонистани меъроси моддӣ ва маънавии ҳалқи қазоқ ва хусусият ва тарақиёти он.
- Нодуруст чудо кардани фикр ва иваз намудани он.
- Вайрон кардани пайдарпаи дар нақши объект.
- Нодуруст кушода додани сабаб, қонун, оқибат, аҳамияти таърихи ва шароити пайдошавии воқеаҳои гуногун.
- Хатогӣ дар фарқияти воқеаҳо.
- Надонистани мавзӯи аниқ, оварда натавонистани мисолҳо бо исботу тасдиқаш.
- Натавонистани кашидани расм, схема, нодуруст пур кардани ҷадвал, натавонистани исботи схема, расм, ҷадвал ва дигар сарчашмаҳо.
- Натвонистан кор бо харита ва нақша

Ба ҳисоб нагири:

- Ҳангоми набудани аломатҳои муайянкунии ҳодиса ва пайдоиши он.
- Камбудихо ҳангоми кашидани расмҳо, схемаҳо, ҷадвалҳо, ки ба наҷия кор таъсири манфӣ намерасонад.
- Ҳангоми пайҳам фаҳмонидани ҷавоб ба мавзӯи таъсири манфӣ нарамондани баъзе камбудихоҳои алоҳида.
- Нодуруст ҷойгиршави объект дар харита.

Меъёрҳои баҳогузорӣ ба донишҳо ва малакаҳои талабагон аз фанни таърихи Қазоқистон.

**Талаботҳо ба ҷавоби шифоҳӣ
Коидаҳои умумӣ**

Сатҳи донишхоро аз таърих муаллими таърих муайян месозад, ки дар аввали соли таҳсил талабагонро бо қоидаҳо ва тартиби баҳо додан ба донишҳо шинос менамояд.

Волидайн ҳуқуқ доранд дар бораи қоидаҳои баҳо додан ба донишҳо оид ба фан аз муаллими фанни мазкур ва инчунин бо қоидаҳои сатҳи донишро муайян намудан аз сомонии ММТ шинос шавад.

Арзёбии ҷавобҳои шифоҳӣ:

Баҳои "5" гузошта мешавад агар талаба:

Дониши пурра ва амиқ ва дарқ намудани ҳама ҳаҷми маводи хонишро нишон диҳад; дарқ намудани пурраи моҳиятҳои мафҳумҳои таълим дода мешуда, ҳодисаҳо ва қонуниятҳо, назарияҳо, алоқамандихоро изҳор менамояд.

Бояд тавонанд дар асоси маводи аз худ намуда ҷавоби пурра ва дақиқ бидиҳад; нуктаҳои асосиро ҷудо намояд, ҷавобро мустақилона бо мисолҳои мушаххас тасдиқ намояд ва биеранд фактҳо; мустақилона ва бо суботҳою далелҳо таҳлил созад, ҷамъбаст ва хулоса барорад. Алоқаҳои байни фанҳо (дар асоси донишҳои пеш аз бар намуда) ва дар дохили фан мавҷуд бударо муайян созад, донишҳои пайдо намударо дар вазъияти ношинос эҷодокорона ба қор барад, муттасил, фасеҳ, бо далелу субот ва беҳато маводи таҳсилро баён кунад:

Ҷавобро бо раҳи мураккаб ва бомантиқ бидиҳад бо истифодаи истилоҳоти маъмулбуда, хулосаҳои худро барорад; ба мафҳумҳои асоси таърифи дақиқ ва шарҳи онҳоро медиҳад; ҳангоми ҷавоб додан матни китоби дарсиро калима ба калима такрор намекунад; маводро бо забони адаби баён мекунад; ба саволҳои иловагии муаллим ҷавобҳои дақиқ муфассал медиҳад. Мустақилона ва ба таври ратсионали ҷавоби хаттии худро дар варақи имтиҳони навишта шударо истифода мебарад, аз рӯи хотир истинодҳо медиҳад ва иқтибосҳо меоварад, порчаҳо аз маъводҳои маълумоти, китобҳои дарси, адабиёти иловагии таърихӣ, маъхазҳои аслӣ.

Мустақилона, боэтимод ва беҳато донишҳои пайдо намударо дар ҳаллу фасли масъалаҳо дар сатҳи эҷодона истифода барад; эҳтимолияти нодуруст бояд аз яке зиёд набошад ва ин ҳам бо талаби муаллим бояд ба таври осон ислоҳ шавад.

Ҳамин тариқ баҳои "5" барои ҷавоби пурра ва васеъ монда мешавад, истифода бурдани донишҳои бомантиқ баён карда шуда, барои дарқ кардан фаҳмо ва иловаҳоро талаб намекунад.

2. баҳои "4" монда мешавад, агар талаба:

Дониши ҳама маводи барномавии таълим додаро нишон диҳад. Дар асоси назарияҳои хондашуда ҷавоби пурра ва дуруст диҳад. Ҳангоми барқарор намудани маводи омӯхта шуда ба хатоҳои андак роҳ дода шавад, инчунин ҳангоми муайян намудани мафҳумҳо, хатоҳои андак дар истифодаи истилоҳоти илмӣ, ё ки дар хулосаҳо ва ҷамъбастҳо маводро дар тартиби мантиқи баён кунад, дар ин маврид ба як хатои на дағал роҳ медиҳад ё ки на зиёда аз ду норасоӣ ва онҳоро мустақилона

ислох карда тавонад бо талаби ё бо мадади андаки муаллим; ў асосан маводи таълимиро аз худ кунад; ҷавобро бо мисолҳои мушаххас тақвият диҳад; ба саволҳои иловагии муаллим дуруст ҷавоб диҳад.

Дар маводи омӯхташуда нуқтаҳои асосиро ҷудо карда тавонад; ба фактҳо ва мисолҳо така карда хулосаҳо барорад, алоқаҳои дохилии фанро муайян созад. Донишҳои пайдо намударо дар таҷриба дар вазъияти дигаргун сохта истифода барад, коидаҳои асосии маданияти нутқи шифоӣ ва хаттиро риоя кунад, истилоҳҳои илмиро ба кор мефармояд.

Ҳамин тариқ баҳои “4” барои ҷавобе монда мешавад, ки асосан ба талаботҳои барномаи таълим мутобиқат, кунад аммо дар баробари мавҷуд будани маҳдудияти начандон калони донишҳо ё хатоҳои майда. Ў ҷавоби нопурра медиҳад, иловаҳои камро талаб мекунад, талаба ба саволҳои иловагӣ бе эътимоди том ҷавоб диҳад .

Баҳои “3” гузашта мешавад агар талаба:

Мазмуни асосии маводи таълимиро аз худ намуда, дар дарки мавод камбудихо зоҳир намояд, ҷавобро нопурра диҳад.

Дар баъзе донишҳо ва малакаҳо тасвияти нокифояи онҳоро изҳор мекунад; хулоса ва ҷамъбастиҳо суст бо далелҳо ифода мекунад, дар онҳо ба хатоҳо роҳ медиҳад.

Дар истифодаи истилоҳоти илмӣ ба хатоҳо ва нодақиқиҳо роҳ медиҳад, таърифи мафҳумҳоро бо фасохати нокифоя баён мекунад; ба сифати исбот хулосаҳо ва ҷамъбастиҳо ки аз мушоҳидаҳо ба вучуд омаданд, аз фактҳо, истифода набурд, ё ҳангоми баёни онҳо ба хатоҳо роҳ дод.

Ҳангоми ба кор бурдани донишҳо ба мушкилотҳо дучор мешавад, дар вақти шарҳдод намудани ҳодисаҳои мушаххас дар асоси назарияҳо низ мушкилӣ мекашад, ва ҳамчунин дар тақвияти мисолҳои мушаххаси истифодаи назариявӣ таҷрибавӣ.

Ба саволҳои муаллим нопурра ҷавоб медиҳад (аз назари худ чизҳои асосиро ҳам берун монда), ё мазмуни матни китобро барқарор мекунад, аммо нуқтаҳои асосии онро нопурра меҳафмад, ки дар ин матн аҳамияти муҳим доранд.

Ҳангоми барқарор намудани матни китоб (навиштаҳо, маъхазҳои асли) фаҳмиши нокифояи баъзан қоидаҳо ва иқтибосҳоро изҳор менамояд, ё ба саволҳои муаллим нопурра ҷавоб медиҳаду дар ин маврид ба як-ду хатоҳои дағал роҳ медиҳад.

Ҳамин тариқ баҳои “3” барои он ҷавобе бароварда мешавад, ки дар асоси ба талаботҳои барномаи таълим мувофиқат мекунад, аммо камбудихо ва хатоҳо вучуд доранд. Талаба беэтимод посух медиҳад, доим ҳангоми ҷавобдиҳӣ таваққуф мекунад, ба саволҳои иловагӣ ҷавоб намедиҳад, маводро бад аз худ мекунад.

Баҳои “2” гузошта мешавад агар талаба:

Мазмуни асосии маводро аз худ накардааст; хулоса бароварда ва ҷамъбаст карда наметавонад.

Қисми умдаи маводи таълимиро дар доираи саволҳои мондашуда наметавонад ва намефаҳмад ё онҳоро ба ҳал намудани масъалаҳои мушаххас истифода бурда наметавонад.

Ҳангоми посух додан (ба як савол) бештар аз ду хатои доғал мекунад, ки онҳоро ҳатто бо мадади муаллим ислоҳ карда наметавонад.

Ба ягон саволи монда шуда ҷавоб дода наметавонад. Маводро тамоман аз худ накардааст.

Ҳамин тариқ баҳои “2” барои камбудииҳо ва хатоҳои муҳим монда мешавад. Баҳои “2” низ дар мавриди бе сабаби муҳим аз ҷавоби мавзӯ монда мешавад, ё ҳангоми надониستاني нуқтаҳои асосии мавзӯ.

Ҳангоми баҳо гузоштан ба донишҳо, қобилиятҳо ва малакаҳои талабаҳо ҳамаи хатоҳо бояд ба назар гирифта шавад:

Надониستاني таърифҳои мавҳумҳои асосӣ, надониستاني қонунҳо, қоидаҳо, нуқтаҳои асосӣ.

Дар ҷавоб ба ҷудо намудани нуқтаи асосӣ қобил набудан. Натавониستاني истифодаи донишҳо барои ҳал намудани масъалаҳои проблемавӣ ва дар шарҳи ҳодисаҳо.

Хулоса ва ҷамъбасткарда натавонат.

Натавониستاني барқарор намудан, шарҳ додан, ба кор бурдан, таҳлил кардан, ҷамъбаст намудани маълумот (истинодҳо, донишҳо), баҳо додан ба маводҳо ва мазмуни маъхазҳои аслий, китобҳои дарси ва маводҳои маълумоти.

Ба хелу гурӯҳҳо ҷудо намудани хатоҳо

Ба хатоҳои на дағал инҳо мансубанд:

1. Нодақиқбудани таърифҳо, мафҳумҳо, қонунҳо, назарияҳо, ки дар натиҷаи нопурра ба ҳисоб гирифтани нишонаҳои асосии мафҳуми муайян кардашуда ба вучуд меояд ё дар натиҷаи иваз намудани 1-2 аз ин нишонаҳо бо нишонаҳои дуюмдараҷавӣ.

2. На хуб мулоҳида карда шудани нақшаи ҷавоби шифоҳӣ (вайроншавии мантиқ, ивази баъзе фактҳои асосӣ бо фактҳои дуюмдараҷавӣ).

Ба хелу гурӯҳҳо ҷудо намудани хатоҳо ва нодурустиҳо ки ба паст намудани баҳоҳо таъсир мекунад.

- Надониستاني таърифи мафҳумҳои асосӣ, қонунҳо, қоидаҳо, нуқтаҳои асосии назария, надониستاني мавзӯҳо, фактҳои умумӣ, субъектҳо, равандҳо ва ҳодисаҳо.

- Надонистани номҳо, истилоҳо, аҳамиятҳо, номҳои мавзеҳо, минтақаҳо, номҳои топонимикӣ, ҳодисаҳои таърихӣ.
- Дар ҷавоб қоидаҳои асосиро ҷудо кардан натавонистан.
- Натавониستاني истифода бурдани донишҳо барои ҳалли масъалаҳо ва шарҳ додани ҳодисаҳо.
- Хулосаҳо ва ҷамъбастиҳо бароварда натавонистан.
- Кор бурда натавонистан бо ҷадвалҳо, тартиб додани онҳо, мурағаб сохтани графикҳо ва схемаҳои принципаӣ.
- Натавониستاني барқарор намудан, шарҳ додан, истифода бурдан, таҳлил кардан, ҷамъбасти намудан, баҳо додан ба маводҳо аз рӯи маънаво, китобҳои дарсӣ ва маводҳои маълумотӣ.
- Кор бурда натавонистан бо харитаи таърихӣ.
- Надонистани пайдарҳамаи ҳодисаҳо, санаҳои муҳим ва аҳамиятнок, хронологияи таърихи Қазоқистон.
- Надонистани шахсон бузург, субъектҳои таърихи Қазоқистон, дастовардҳои онҳо дар таърихи Қазоқистон.
- Натавониستاني муайян намудани алоқаҳои сабабию-натичавӣ, таҳлил кардани дигаргуниҳои асосӣ, шарҳ додани сабабҳо, баҳо додан, ёфтани моҳияти раванд, тавсиф додан, муқоиса кардан, исбот намудан.
- Надонистани моҳият, аҳамият, нақш, мақсади воқеаҳои асосӣ (ҳодисаҳо, равандҳо).
- Муттасил ва фаҳмо фикри худро мантиқан ифода карда натавониستا
- Надонистани проблемаҳои асосии таърихи Қазоқистон.
- Надонистан дар бораи ба вуҷуд омадан, барпо шудан ва инкишофи давлатдорӣ дар сарзамини Қазоқистон.
- Надонистани мероси моддӣ ва маънавии халқи қазоқ ва хусусиятҳои хоси инкишофи он.
- Таъриф додани нодурусти мафҳум, ивази тавсифи эътимодбахши мафҳум бо тавсифи ғайри эътимодбахш.
- Вайрон намудани пайдарҳамӣ дар тасвири объект (ҳодиса, раванд) вақте ки он аҳамиятнок мебошад.
- Тавсифи нодурусти (дар ҳикоят-мулоҳиза) сабаб, қонуният, натиҷа, аҳамияти таърихи, шароитҳои ҷараёни ин ё он воқеа (ҳодиса, раванд).
- Хатоҳо дар муқоисаи воқеаҳо (ҳодисаҳо, равандҳо) ё субъектҳо (шахсон) ва ҳамчунин ҳангоми ба хелу гурӯҳ тақсим намудани онҳо аз рӯи нишонаҳои аҳамиятнок.
- Надонистани маводи фактор, оварда навиستاني мисолҳои мустақил ва ҳамчунин исбот, ки ба мулоҳизаи ибросшуда таърият дода мешавад.
- Надоштани қобилияти кашидани расм, схема, пур кардани нодурусти ҷадвалҳо; ҷавоби худро бо схема, расм, ҷадвал, маводи аёни, маъназ тастик намуда натавонистан.

Камбудихо:

- Ҳангоми тасвири воқеа (ходиса, раванд) ба нишонаҳои номӯҳими он диққат додан.
- Нодақиқиҳо ҳангоми иҷрои расмҳо, схемаҳо, ҷадвалҳо, кӣ ба натиҷаи кор таъсир намекунанд; набудани қайдҳо ва имзоҳо.
- Вайроншавии алоҳидаи мунтазамии баёнот ҳангоми ҷавобдиҳӣ, кӣ ба натиҷаи нодуруст намерасонад.
- Нодақиқиҳо ҳангоми ёфтани объект дар харита.

- №	Меъёрҳо (критерий)	Хол
1	Фаҳмиши дараҷаи умумӣ	1 хол
2	Хонанда бояд манбаъҳои таърихию аниқ доништан	5 хол
3	Хонанда бояд фикри мантиқиро баён кунад	2 хол
4	Харакати кушодани маълумотҳои таърихӣ	1 хол
5	Аз мавзӯъ аниқ хулоса баровардан	1 хол

Эзоҳ: Ҳар як билет аз се савол иборат аст ба 10 хол баҳо дода мешавад аз ҳама холи баланд 30 хол мебошад. Дар имтихон баҳои ҷамкардаи хонанда ба шкаллаи зерин ҳисоб карда мешавад.

Баҳоҳо	2	3	4	5
Холҳои умумӣ	0-4	5-16	17-24	25-30

Вақти имтихон бо шумораи хонандагон вобаста аст. Барои тайёр кардани билет бо хонанда 20 дақиқа вақт дода мешавад. Дар имтихон аз воситаҳои техникӣ истифода бурдан қатъан манъ аст. Материалҳои (харита, схема, ҷадвалҳо ва ғайра) зарури барои имтихон аз тарафи муаллим таёр карда мешавад.

Хондани алгоритми харитаи таърихи

- Номи харитаро хон (дар он маълумот дар бораи ҳудуди дар харитаи тасвиршуда ва вақт, ки ба он тасвир таалуқ дорад).
- Бо харитаи афсонави шинос шав (ин аломатҳои шартӣ, ки барои хондани маълумот).
- Хондани маълумот аз рӯи харита, аз нишонаҳои калон сар карда, то хурд пайиҳам ҳаракат кун.

а) Аломатҳои табиӣ соҳаро муайян кун (дар кадом қисми олам чи гуна кўл (бахр) ҷогир аст) :

б) Аломатҳои давлатҳоро муайян кунед (ҳудуд, пойтахт, давлатҳои ҳамсоя);

в) Фаъолияти одамро муайян кун, ки дар харита тасвир ёфта аст. (ин роҳҳои савдо, лашкаркашиҳои ҳарби шуда метавонад).

- Дар хотир дор, ки ҳаракат дар харита ҳамеша бо хати самтдор ишорат мешавад.

- Фарқияти асосии интиҳоби ҷои барои шаҳр дар чист?

- Саршави ва биноҳои шаҳр чи гуна аст?

- Шаклҳои асосии шаҳрҳои Қазоқистони асри миёнавино чӣ гуна кунед.

Ба миқдори критерияҳои аниқ эҳтибор додан лозим аст, ки аз рӯи он, муаллим аз рӯи харитаи контури, баҳо медиҳад.

Критерия 5 баллро дарбар мегирад (мактаби ҳозираро шкалаи баҳо гузориш).

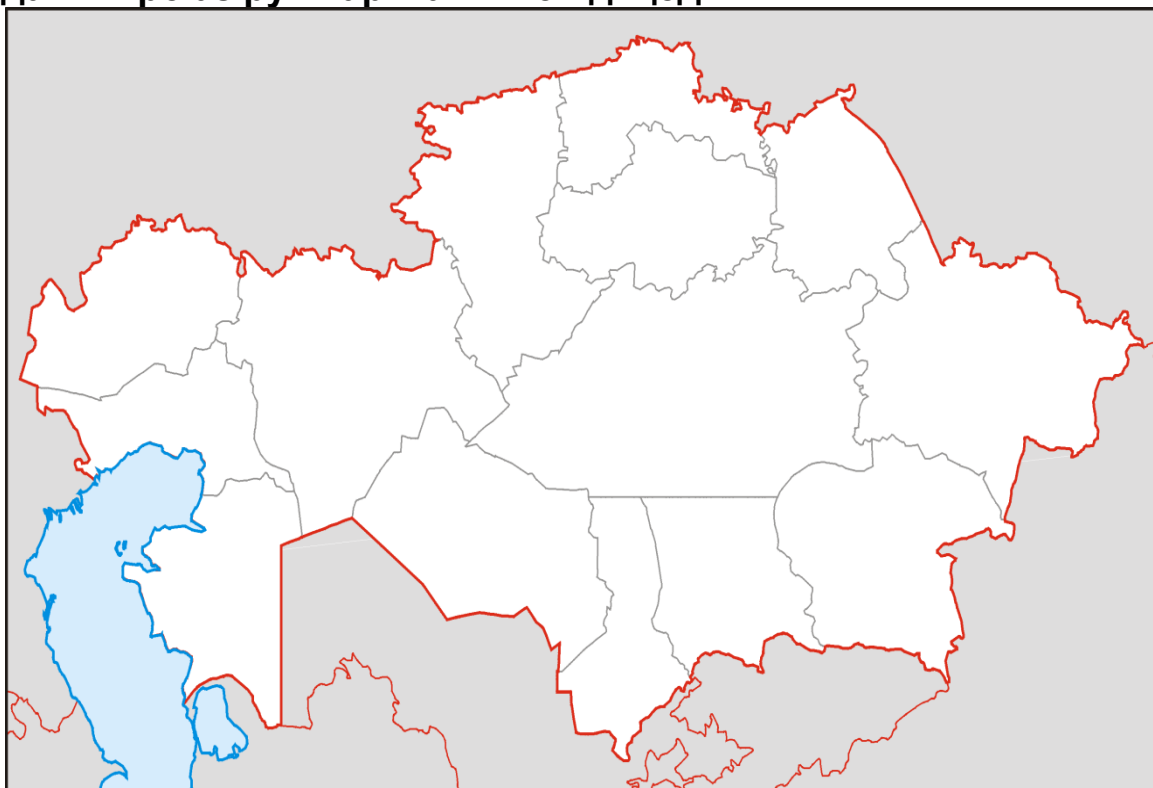
Як критерия ба 1 балл рост меояд.

Билет 1

1.Маданияти Қазоқистон дар сари асри ХХ.

2.Шӯриши сақоихо ба истиқлолият.

3.Табадулоти 1867-1868 дар Қазоқистон. Ҳамин табаддулот ҷойҳои шудагӣро аз рӯи харита нишон диҳед.

Ҷавоб.Урал.Тургай.Манғистав

1. Дар сари асри ХХ ба адабиёти халқи қазоқ дигаргунӣ меояд. Нависандаҳои қазоқ ба жанрҳои нави мегузарад. Яке аз машхуртарин нависандаи халқи қазоқ Аспандияр Кубеев ба тарҷимаи нависандаҳои рус даромад. Яке аз адабиётчиёни машхури асри ХХ Султонмахмуд Торайгиров асари “Камар Сулу” (камари хушрӯ)-ро менависад. Боз дар асри ХХ адабиётчиҳои машхури халқи қазоқ Ахмет Байтурсунов буд. Асосӣ табаддулот боз аз он иборат буд. Тамоми сарзамини Қазоқистон ба се генерал губернатори тақсим мешуд. Туркистон, Оренбург ва Фарбиҳои Сибир.

2. Дар соли 530-уми то эраи мо ба сарзамини Сақоихо лашкари форс ба сардории Кир ҳуҷум кард. Дар ҳамон вақт дар сари тахти Сақоихо маликаи Томарис буд. Писари Томарис Спаргапис ба асир афтада ҳалок мешавад ва Томарис дар ин шӯриш ғалаба карда шоҳи форс Кир ҳалок мешавад. Баъд аз 11 сол соли 519 то эраи мо боз форсҳо ба сарзамини Қазоқистон ба сардории шоҳ Дарий лашкар мекашонд. Дарин шӯриш ҳам форсҳо мағлуб шуда буд. Бо ҳамин сабаб Сақоихо сарзамини худро аз душманон ҳимоя карда истиқлолияти худро дастгири карда буд.

3. Табадулоти 1867-1868 ҳамин муаммоҳои ҷамиятро ҳал карда буд. Ва лекин иқтисодиёти иҷтимоии тарақиёти Қазоқистон таъсир кард. Ба коргардани бойгарӣҳои кишвар даромад. Табадулоти 1867-1868 ба

генерал губернатори Туркистон ҳуқуқи муҳокима кардани ба давлатҳои Хитой ва Эрон дода шуд.

Билет 2

1.Инкишофи маорифи ҳалқи дар Қазоқистон дар дуҷум миёнаи асри XIX

2.Асри қадими санг.

3.Инкишофи саноати ҳарби дар Қазоқистон солҳои 50-ум солҳои 60-ум

1. Дар солҳои 60-70 асри XIX ба ҷамияти илми китобхонаҳо музей ва ҳаёти ҷамияти вобаста буд. Дар соли 1868 (камитети) идораи статистикуи Туркистон дар байни ҳалқи қазоқ ва дигар ҳалқҳо илмро паҳн мекард. Дар соли 1883 дар Семепалатинск китобхонаҳои ҷамияти кушода шуд. Аввал дар ин китобхона 260 том китоб буд. Абай Қунанбаев ба ин китобхона ҳиссаи калони худро гузоштааст. Баъд аз як чанд вақт ба ин китобхона аз ҳар ҷои Русия ҳар хел журналҳо ва китобҳо оварда буд. Дар солҳои 1861 мактабҳои русию-қазоқи кушода шуд. Ин мактабҳо дар шаҳри Троицк, Оренбург ва Козалинск буд.

2. Эн давомдиҳанда дар таърихи одамизод давраи Палеолит мебошад. Палеолит ба ду тақсим мешавад, Палеолити болои ва Палеолити поёни. Палеолити поёни 2 млн 500 ҳазор сол то эраи мо то 40-35 ҳазор сол то эраи мо мавҷуд буд. Палеолити болои 40-12 ҳазор сол то эраи мо мавҷуд буд. Дар мобайни ин болои ва поёни палеолити миёна-мустье мавҷуд буда 140-40 ҳазор сола то эраи мо мавҷуд буда аст. Одамони асри санг ба санг олоти меҳнати месохтанд.

3. Баъд аз тамом шудани ҷанг иқтисодиёт ба роҳи сулҳи даромада буд. Як чанд ташкилотҳо ки дар вақти ҷанг маҳсулоти ҳарби мебароварданд, ба роҳи баровардани маҳсулоти рӯзманда гузаштанд. Аммо дар сарзамини Қазоқистон саноати ҳарбиро кам накарда буд. Дар Қазоқистон 50 ташкилоти саноати ҳарби мебароварда мавҷуд буд. Ин ташкилотро КЕМПО меномиданд. Дар ин заводҳо то 18% мошинаҳои ҳарбии армияи (СССР) ИҶШС бароварда мешуд. Ҷамаги 95% маҳсулоти саноати ҳарбии ИҶШС-ро Қазоқистон мебаровард. Дар Қазоқистон базаҳои аскарӣ якчанд полигонҳо мавҷуд буд. Дар айредромҳои аскарӣ 40-то бомба бӯрон мекарда Ту-95 240 ракетаҳои ядери мавҷуд буд.

Билет 3

1.Шоир маориф парвари ҳалқи Қазоқ Абай Қунанбаев.

2.Ёдгориҳои неолит.

3. Қазоқистон баъд аз Ҷанги Бузурги Ватани (1946-1953) инкишофи ҷамиятиву сиёси.

1. Абай Қунанбаев олими Бузург фиолог ташкилотчи адабиёти хаттии ҳалқи қазоқ дар соли 1845 дар шарқии Қазоқистон таввалуд ёфтааст. Номи асосиаш – Иброҳим буда модараш дӯстона Абай гуфта ҷеғ мезад. Падараш Қунанбай сардори қабилаи тобиқти буд. Абай Қунанбаев то

сини 10 солаги дар мактаби қишлоқ таҳсил гирифт. Падараш Абайро ба мадрасаи дар Семепалатинск буда ба Ахмед Риза дод. Абай навистаҳои Навоӣ, Низомӣ, Фирдавсро хонда буд. Абай ба олимони рус во мехӯрд ва муносибати илми мебурд. Дар соли 1883 бо ёрии Абай ба китобхонаи Семепалатинск китобҳои нав оварда буд. Абай дар сини 30 солаги шерменавист. Абай Қунанбаев аз забони руси бо қазоқи шерхо тарҷима мекард. Дар соли 1904 Абай ин дунёро тарк кард.

2. Ёдгориҳои Неолит. Дар сарзамини Қазоқистон 500 намуди одамони қадимаи неолитро ёфта аст. Олоти меҳнати ва яроқи аслиҳои ёдгориҳои неолит корҳои текис ва тирҳои камон буд. Дар марказии Қазоқистон шаҳри Карагандаро суякҳои ҳайвон яъне мол ёфта шуд, ки дар ҳамон вақт ба чорводори мавҷуд будааст ва нафақат сохти чорводори балки шикорҳам мекарданд, моҳи русгириҳам ба тарзи зиндагии онҳо мебаромад. Ҳамаи ин кофту ковҳо дар назди дарё ва кӯлҳо мавҷуд буд.

3. Баъд аз Ҷанги Бузурги Ватани давлати советӣ иқтисодиёташ тоза ба паст рафта буд. Заводҳои бисёр дар Қазоқистон саноати ҳарбӣ мебаровард ва маҳсулоти рӯзманда мегузашт. Масалан дар заводҳо ва фабрикаҳо ва хоҷагии қишлоқ одамони коркун намерасиданд. Дар соли 1946 яқум китоби Компартияи Қазоқистон Ҷумабой Шаяхметов шуд. Қазоқистон мисли дигар Республикаҳам советӣ ба ноҳияҳои аз ҷанг ҷабрдида ёри мерасонид. Қазоқистон дар соли 1945 и ба Украина 500 трактор фиристонд. Аз колхозҳои Қазоқистон ба ноҳияҳои ҷабрдида 17,5 моли шоҳдор, 22 ҳазор асп ва 350 ғусфанд бе пул дода буд.

Билет 4

1. Педагог маориф парвари ҳалқи қазоқ Ибрай Алтинсарин.

2. Ҳамроҳшавии ҷузи хурд бо Русия.

3. Қазоқистон дар вақти Ҷанги Бузурги Ватани.

1. Ибрай Алтинсарин олими Бузург, нависанда педагог асогузари адабиёти бачаҳо дар соли 1841 дар вилояти Костанай таввалуд ёфтааст. Ибрай аз синни хурдсоли аз падар ятим монда дар дасти бобояш Балхожаби тарбия дид. Дар соли 1857 бо медали тилло мактаби камиссия сарҳади Оренбургро хатм кард. Дар мактам бо забони руси, араби, татар ва форси гап мезад. Дар соли 1857 баъд аз хатмкардани мактаб дардасти бобояш тарҷумон шуда кор мекард. Дар соли 1864 дар Торгай мактаб кушодашуда буд. Ибрай дар ин мактаб ба талабагон дарс медод. Дар соли 1879 Ибрай Алтинсарин сардори мактабҳои Тургайск шуд.

2. Аз сушт шудани сиёсат хон Абулхайр аз Русия ёри пурсид. Дар он вақт Русия дар ҷанги шимоли аз болои Шведҳо ғалаба карда буд. Мурочиати Абулхайр ба давлати Русия ҳуҷуми қалмиқҳо ва башкирҳо ба ҷузи хурд истондани буд ва бо ҳамин сабаб тарафи шимоли ғарбии Қазоқистонро аз ҳамсарҳадонаш ҳимоя кунад. мақсади асосии Абулхайр хон рақибонро нест карда аз болои дигар Чингизиҳо ғалаба кардан буд.

Сафирони Абулхайр хонро 8 ноябри 1730 Анна Иоковна қабул карда 19 феввали 1731 қарор баровард, ки чузи хурд бо Русия дароварда шуд.

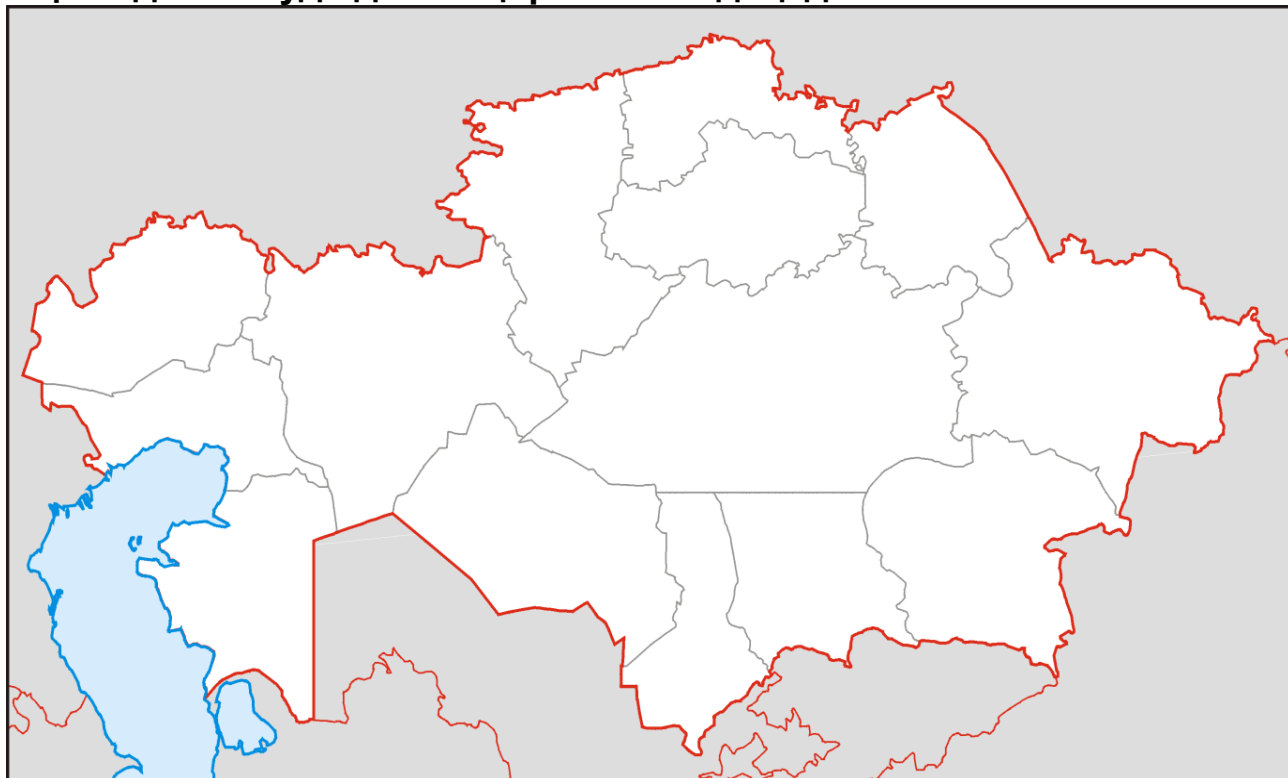
3. Ба сари тахти Олмония немиси фашисти омада дар Европа агресиия худро гузаронид. 22 июни 1941 Олмонияи фашисти бе ягон эълон ба давлати Совети ҳуҷум кард. Дар ҳаёти одамизод эн ҷанги калон ва вазнинтар сар шуд. Мақсади Олмония нисбатан ба Қазоқистон ин хел буд. Баъд аз ғалаба аз болои давлати (СССР) ИҶШС речаи фашистҳо дар Осиёи миёна ва ҷанубии Қазоқистон-ро давлати этникии Олмони ташкил карда буд. Халқи қазоқ дар аввали ҷанг вазифаи худро нағз иҷро карда ба сафи армияҳо ҳамроҳ шуданд. Дар Қазоқистон дар вақти ҷанг ба сафи аскарӣ 1 млн 400 ҳазор одам ҷеғ зада шуд. Сардори 312 дивизия А.Ф. Наумов бо дивизияи худ ба ҷанг даромад. Генерал майёр И.В.Панфилов ба 316-дивизия сардор буд. Бо 28-нафар аскарӣ худ панфилов Москваро ҳимоя карда унвони советиро гирифтааст.

Билет 5

1. Иштироки қазоқон дар ҷанги деҳқонони соли 1773-1775 ба сардории Е.И.Пугачев.

2. Маданияти Қазоқистони қадима.

3. Пароканда шафии ИҶШС. Аз рӯи харитаи бе матн давлати бо ИҶШС дохилшуда давлатҳоро нишон диҳед.

Ҷавоб: Бо давлати ИҶШС 15 Республика дохил мешуд.

1. Шӯриши деҳқонон бо сардории И.Болотников, С.Разин, К.Булавин ва Е.И.Пугачев бар зидди соҳти крепостнови буд. Дар шӯриши деҳқонони 1773-1775 солҳо дар Волга ва Яик аз ҳар хел миллат буд. Инҳо башкирҳо, татарҳо ва қазоқон мавҷуд буд. Дар ин шӯриш боз чузи миёна ва чузи паст фаолона иштирок кард. Иштироки

қазоқон дар шӯриши деҳқонони 1773-1775 ба 3 давра тақсим мешавад. Сенябри (1773-1774) якум давра аз сентябри 1775 то феврале 1776 сеюм давраба медаромад.

Иштирокчиени ин шӯриш асосан аз Ҷузи паст ва Ҷузи миёна буданд. Сабаби ин шӯриш Шимолу Ғарбии соҳили баҳри каспиро помешикҳои Русия соҳиби карда буд. Боз дар инҷо якчанд иншоотҳои ҳарби қад мегифт.

2. Маданияти Қазоқистони қадима асосан дар сарзамини Қазоқистон во меҳурем. Масалан чизҳои ҳайвонҳо дар сарзамини Осиёи миёна, Қазоқистон, Сибир, Ҷанубу шарқии Европа мавҷуд буд. Дар харсангҳои калон расмҳои ҳайвонҳо акс кашида буд. Ин маданият асосан дар асри VII-V то эраи мо мавҷуд буд. Дар ҳамон вақт ҳам маданияти Қазоқистони қадима тарақи карда буд. Саноати “Соҳти ҳайвони” дар асри VII-VI то эраи мо мавҷуд буд. Аз ин далолат медиҳад ки аз вақти пеш маданияти Қазоқистон тарақи карда буд.

3. Дар сари 1980-уми солҳо дар тамоми Республикаҳои давлати совети иқтисодиёти иҷтимоӣ ба паст рафта буд. Дар март 1985 садори партияи коммунистии давлати совети М.С.Гарбачёв шуд. М.С.Гарбачёв сиёсати давлатро ба роҳи дигар гузаронид. Дар ҳамон вақт дар сари Республикаи Қазоқистон Д.А.Қунанбаев аъзои партияи коммунистии се маротиба қаҳрамони меҳнати сотсиалисти буд. Дар Москва 16 декабри 1986 V пленуми ПК гузашта Д.А.Қунанбаевро аз кор зада ба сари давлат Колбинро овард. Аз ин ҳалқи қазоқ норози шуда 17 декабри 1986 ба намоиш баромад. Бо ҳамин тарз давлати ИСШС пароканда шуда соли 1991 16 декабр истиқлолияти Қазоқистон эълон карда шуд.

Билет 6

1.Олими Бузурги қазоқ Ш.Валиханов.

2.Сиёсати хонигарии қипчоқ.

3.Доҳилшудани Қазоқистон ба ҷамияти ҷаҳони.

1. Олими Бузурги қазоқ Шоқан Валиханов дар соли 1835 дар Қосмурун таввалуд ёфтааст. Номи асосиаш Муҳаммад –Канапия буда лекин модараш дӯстона Шоқан гуфта чеғ мезад. Дар вақти мактаби миёнаи таҳсил гирифта аллақай бо забони араби, форси ватурки гап мезад. Шоқан аз хурдсоли илмро дӯст медошт. Дар тирамоҳи 1847 Шоқани 12 сола ба падараш шаҳри Омск меравад ва ба корпуси кадетии Сибир доҳил мешавад. Дар соли 1853 дар сини 18 солагиаш мактабро хатм мекунад . Дар соли 1858-1859 ба Қошқар сафар мекунад. Аз соли 1859-1861 Шоқан дар ташкилотҳои аскарӣ Петербург кор карда буд.

2.Агар мо дар бораи Қипчоқҳо нақл кунем қимоқҳоро ҳам ба ёд овардан даркор. Қимоқҳо дар асри XI қариб тамоми сарзамини Қазоқистонро забт карда гирифта буд. Таърихи ин қабилаҳо бо якдигар вобаста мебошад Қипчоқҳо то рафт сарҳади худро васеъ мекард. Дар ҳамин вақт ба ҳамин

заминҳо оғузҳо меояд. Дар охири асри X сари асри XI хонигарии оғуз ба паст рафта буд. Аз ҳамин истифода бурда қипчоқҳо аз шимол ба шимолу шарқии хонигарии оғуз ҳучум мекунад. Бо ҳамин сабаб қипчоқҳо сарҳади худро то миёнаи дарёи Сирдарё ва то баҳри Арал ва дарёи Волга ваъсе карда буд.

3. Дар миёнаи январи 1992 истиқлолияти Қазоқистонро аллакай 30 давлат тан гирифта буд. Ба Қазоқистон якчанд ташкилотҳои калони дунё маблағ гузошт. Дар соли 1995 ба сардорони давлати Индонезия, Покистон ва Туркия муҳокима бурда буд. 2 феввали соли 1993 Республикаи Қазоқистон ба (ЕС) яъне сулҳи Европа муносибати дипломати бурд. Дар соли 1996 ба як чанд ташкилот дохил шуд. Яке аз ташкилоти калонтарини дунё (ССМ) сохтмони созиши мутаҳид буд. 23-24 сентябри соли 2003 дар Қазоқистон диндорони дунё ҷам омаданд.

Билет 7

1. Муҳоҷирати уйғурҳо ва дунганҳо ба Жетису.

2. Ҳоқоноти Карлукҳо дар солҳои (756-940)

3. Фарқияти Конститутсияи 1995-уми Ҷумҳурии Қазоқистон аз конститутсияи 1993-ум.

1. Яке аз машҳуртарин воқеаи таърихи дар Қазоқистон дар асри XIX муҳоҷирати уйғурҳо ва дунганҳо ба Қазоқистон мебошад. Муҳоҷирати уйғурҳо ва дунганҳо ба Жетису тирамоҳи 1881 то соли 1884 давом дод. Сабаби ин муҳоҷират давлати Хитой ба аҳволи танг афтод. Ҳамаги 45 ҳазор уйғур ва 500 дунган ба Қазоқистон ба Жетису ва Шимоли Қирғизистон кӯчида омад. Ин муҳоҷирон ба Қазоқон ва дигар халқ зиндагони мекард. Дар соли 1897 дар рӯйхати империяи Русия ҳамаги 14136 дунган ва 55999 уйғур буд.

2. Ҳоқоноти карлукҳо дар кӯҳи Алтай ҷойгир шуда буд. Ба ин ҳоқонат як чанд қабила дохил мешуд. Ин қабилаҳои Булақ, Жекен ва Ташлик дохил мешуд. Ҳамаи ин се қабила аз се шоха иборат буд. Асоси ҷойҳои ҷойгир шудаи карлукҳо назди кӯҳи Алатауи Ҷунгарҳо буд. Дар соли 756 баъд аз нест шудани ҳоқоноти Турғешҳо, Карлукҳо давлати худро ташкил кард. Пойтахти ҳоқоноти қипчоқҳо Суяб буд.

3. Баъд аз истиқлолият ба даст даровардани Ҷумҳурии Қазоқистон дар соли 1993 конститутсияи худро қабул кард. Дар аввали банди конститутсияи Ҷумҳурии Қазоқистон давлати соҳиб истиқлол гуфта эълон кард. Дар 30 августи 1995 конститутсияи нави Ҷумҳурии Қазоқистон ташкил ёфт. Фарқи байни конститутсияи 1995 аз 1993 шаҳрвандон ва давлатро нағз ҳимоя кардан буд боз ба ин конститутсия дар солҳои 1998, 2007 ва 2011 якчанд қорҳои давлати илова карда буд.

Бо ҳамин сабаб ҳукумрони президенти Ҷумҳурии Қазоқистонро дароз карда буд.

Билет 8

1. Муносибати савдогарии Қазоқу-Хитой дар дуом миёнаи асри XIX

2 . Дар марказии Қазоқистон дар асри миёна

3. Ташкилшавии партияи “Алаш”

1. Ҷойгиршавии Қазоқистон ва ҳамсарҳади ба шарқии Туркистон Қазоқон ва Русҳо ба ноҳияҳои Хитой муносибати савдои мебурданд. Дар сари асри XIX муносибати савдои Хитой ва Қазоқистон тоза мустаҳкам шуда буд. Асосан шаҳрҳои Семепалатинск ва Петропавлск маркази иқтисодиёти савдои шуд. Аз боҷхонаҳои Қазоқистон аз Хитой ба Русия чизҳо меоварданд. Аз ин роҳи савдои Қазоқистон иқтисодиёташ ва тарзи зиндагии халқ нағз шуда буд.

2 .Маркази Қазоқистон дар асри миёна дар марказии Осиё замини калоне мавҷуд буд, ки дар инҷоҳо кўчманчиён зиндагони мекарданд. Дар ин замини калон қазоқонҳам зиндагони мекарданд. Дар Шимоли Фарбии Сариярка аргиппе дар марказаш исидонҳо ва дар шарқаш аримаспҳо зиндагони мекарданд. Асосан одамони ҳамон замин аз чорводори рўз медиданд. Чорводори онҳо аз моли шоҳдор, асп ва гўсчанд иборат буд.

3. Дар сари асри XX дар вақти шўриши озодихоҳии миллии халқи қазоқ партияи “Алаш” ташкил ёфт. 21 ноябри 1917 дар газетаи “Қазоқ” мақсади партияи “Алаш” давлати Қазоқистонро истиқлол намудан буд. Сардории партияи “Алаш” Аҳмед Байтурсинов, М.Дулатов, Ш.Худойбердиев ва М.Жумабоев буд.

Билет 9

1.Ҳамроҳшавии ҷузи олий бо Русия.

2.Сохти ҳукмрони хонигарии қазоқ дар асри XV-XVI.

3.Н.А.Назарбаев аввалин президенти Ҷумҳурии Қазоқистон

1. Сабаби ҳамроҳшавии ҷузи олий ба Русия ҳар хел ҳуҷуми ҳамсарҳадиҳои маҷбур карда буд. Хонигарии Хива ва Қўқон бо дастгирии ҳукумати Англия ба замини Қазоқистон ҳуҷум карда меистод. Бо сардории Муҳаммад Раҳим соли 1820 дар моҳи феврал бо 10 ҳазора лашқараш 2000 лашқараш Ҷузи Олийро несту нобуд кард. Бо ҳамин сабаб Ҷузи Олий ба Русия ҳамроҳ шуд. Дар вақти ҳамроҳии Ҷузи Олий аҳолии зиндаги мекарда ба 66 ҳазор одам мерасид.

2. Дар тахти ҳукмронии хонигарии қазоқ дар асри XV-XVI ананаҳои қабилавӣ мавҷуд буд. Сохти ҷамиятивии хонигарии Қазоқ ба ҳафт зина тақсим мешуд.

1.Қишлоқҳо

5.Улус.

2.Кишвари падар

6.Ҷуз

3. Қабила

7.Хонигари

4.Арис

Хонигарии Қазоқ дар асри XVI ҳамавақт аз насл ба насл намегузашт. Ба хонигари аз қабилаҳои номдор султонҳо интихоб мекарданд. Хонигарии Қазоқ ба ду синф тақсим мешуд.

1. Синфи феодалҳо
2. Синфи деҳқонон

3. Нурсултон Абишевич Назарбаев 6 июли 1940 дар ноҳияи Четолгани Каскелен вилояти Алматои РССҚ таввалуд ёфтааст. Дар солҳои 1958-1960 дар Днепродзержинск баъд дар комбинати металлургии Қараганда кор карда буд. Дар соли 1967 ходими инженер металлургии олии техникумро хатм мекунад. Аз соли 1968 то 1979 дар якҷанд лавозимҳои партиявии кор карда буд. Дар соли 1979 Н.А. Назарбеков аввалин котиби Пар.Ком. Қазоқистон шуд. Дар соли 1989 аввалин котиби комитети Марказии ПК шуд. 1 декабри 1991 аввалин президенти Ҷумҳурии Қазоқистон истиқлол шуд.

Билет 10

1. Инкишофи саноат дар Қазоқистон дар дуум нимаи асри XIX.

2. Ботурҳои қазоқ дар асри XVIII.

3. Қазоқистон дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватани (1941-1945)

1. Табадумоти 19 феввали соли 1861 нест кардани сохти крепостнави ба деҳқонони Русия имконият дод, ки ба ноҳияҳои шарқи кӯчида омаданд. Бо ҳамин сабаб ҳукумат роҳи ревалутсияро нест кардан буд. Дар мобайни 60-уми солҳои асри XIX ба Қазоқистон аз ноҳияҳои марказии Русия деҳқонон кӯчида омада буд. Ба деҳқонони кӯчида омада замин дода 15- сол аз андозаи замин халос карда буд. Дар солҳои 1855-1893 аз қазоқони вилояти ақмола 250 ҳазор заминро гирифта ба 11 ҳазор оилаи русҳо ки дар 24 қишлоқ зиндагони мекард дода шуд. Бо ҳамин тарз гандуми зиёде дар Қазоқистон гирифта шуд.

2. Баъд аз ҳуҷуми Ҷунгарҳо, ки қариб тамоми замини қазоқро забт карда буд. Қазоқон аз ин ҷабр дид. Баъд аз як чанд вақт ин ҳодисаҳо Ботурхон ҳалқи қазоқ ба ҳимояи ватан баромадан буд. Яке аз ин ботурҳо Богенбай ботур мебошад. Богенбай дар соли 1960 дар ноҳияи Туркистон дар назди дарёи Боген таввалу ёфт. Богенбай бар зидди ҷунгарҳо мубоиза бурдааст. Қабанбай Батир (1691-1769) номи асосияш Ерасил, Қабанбай ботур дар шӯришҳои зидди қирғизҳо, ўзбекҳо ва ҷунгарҳо шӯриш бурда буд. Дар соли 1750 хон Абилай унвони “Ботури нотақор” дод. Наврӯзбой ботур (1706-1781), Баян ботур (1709-1756).

3. Ба сари тахти Олмония немиси фашисти омада дар Европа агресияи худро гузаронид. 22 июни 1941 Олмонияи фашисти бе ягон эълон ба давлати Совети ҳуҷум кард. Дар ҳаёти одамизод эн ҷанги калон ва вазнинтар сар шуд. Мақсади Олмония нисбатан ба Қазоқистон ин хел буд. Баъд аз ғалаба аз болои давлати (СССР) ИҶШС речаи фашистҳо дар Осиёи миёна ва ҷанубии Қазоқистон-ро давлати этникии Олмони ташкил карда буд. Халқи қазоқ дар аввали ҷанг вазифаи худро нағз иҷро

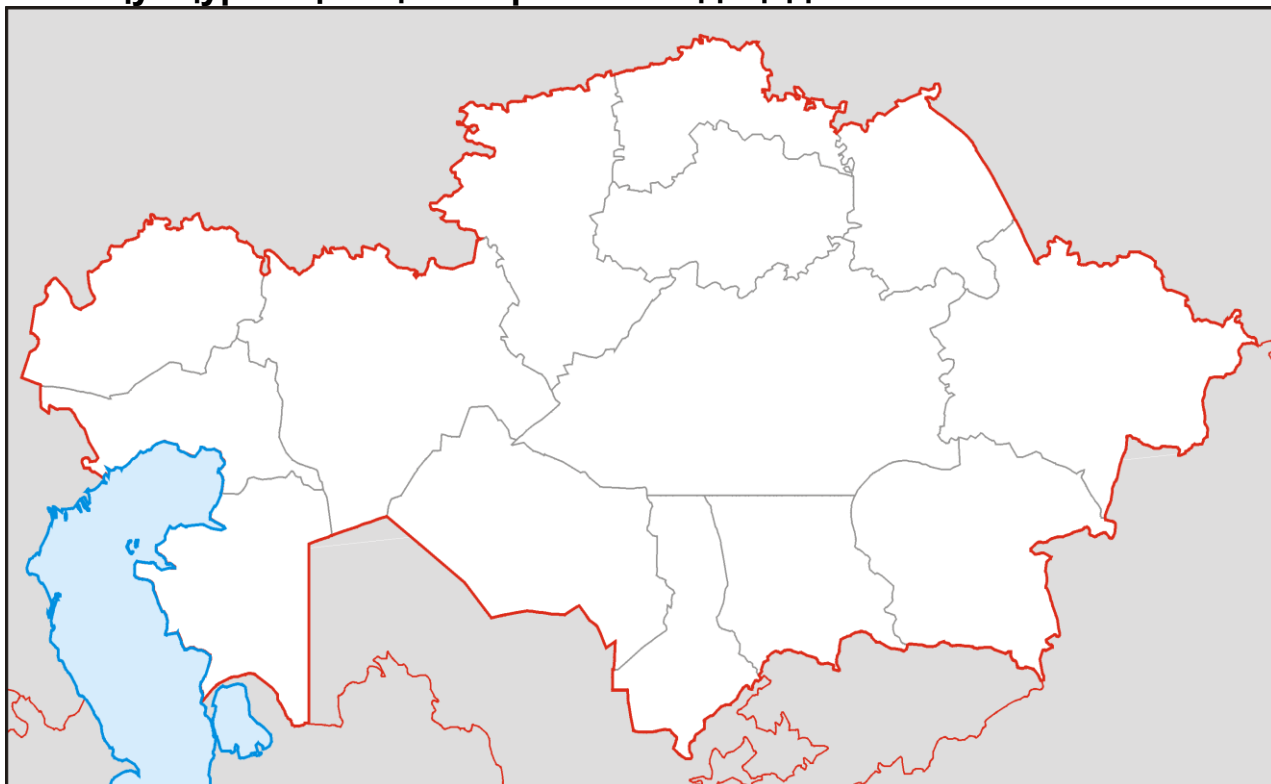
карда ба сафи армияҳо ҳамроҳ шуданд. Дар Қазоқистон дар вақти ҷанг ба сафи аскари 1 млн 400 ҳазор одам ҷеғ зада шуд. Сардори 312 дивизия А.Ф. Наумов бо дивизияи худ ба ҷанг даромад. Генерал майёр И.В.Панфилов ба 316-дивизия сардор буд. Бо 28-нафар аскари худ панфилов Москваро ғимоя карда унвони советиро гирифтааст.

Билет 11

1.Қазоқистон дар миёнаи асри XVIII.

2.Сустшавии Ӯрдаи Тиллои

3.Остона пойтахти нави Ҷумҳурии Қазоқистон. Аз харита пойтахти нави Ҷумҳурии Қазоқистонро нишон диҳед.

1.Баъд аз вафоти Абулхайр ба Ҷузи хурд ва қисми ҷузи миёна писари калонаш Нурали, ба қисми Ҷузи паст султон Ботур меояд. Бо қарори ҳукумати Русия Нуралиро ба сари тахт мемонанд. Дар ҷузи паст ду хон мавҷуд мешавад. Ба қисми Шимолу Ғарб Нурали ба тарафи Шимолу Шарқ Ботур мешинад. Дар соли 1735 башқирҳо ба Ҷузи паст ҳамроҳ мешавад. Ин шумораи аҳолии башқир ба 50 000 мерасид.

2. Дар дуум миёнаи асри XIV дар Ӯрдаи тиллоин байни якдигар ба тахт шӯриш мерафт. Дар ин шӯриш аз соли 1357 то 1980 20 хон ҳалок шуда буд. Бо ҳамин сабаб дар яке шӯришҳо соли 1380 бо сардории Нимай Ордаи Тиллоин мағлӯб шуда буд. Аз ҳамин фурсат истифода бурда Тӯхтамиш хон Ордаи Тиллоинро забт кард. Аз ҳуҷуми Темур Ӯрдаи Тиллоин ҷабр дида дар миёнаи асри XV ба Ӯрдаи Сафед, Ӯрдаи Ноғай ба хонигариҳои Сибир, Қазон, Қрим ва Астрахан тақсим шуд.

3. Баъд аз маслиҳатҳои дуру дарози таърихиён, маданиятшиносҳо, сиёсатчиён пойтахти Қазоқистон шаҳри Алматоро ба Ақмола кӯчонид.

Таърихи ин шаҳар аз соли 1830 сар шуда буд. 15 сентябри 1995 қарори Президенти Ҷумҳурии Қазоқистон баромад ин қарор дар бораи қонуни "Пойтахти Ҷумҳурии Қазоқистон" буд. дар соли 1996 маскани иқтисодиёт шуд. Яке аз ёдгориҳои архитектури "Астана Байтерек" сохта шуд. 10 декабри 1997 бо сардори Н.А.Назарбаев дар Парламент ва ҳукумат чаласа гузаронида шуд. Дар ин чаласа ба ҳалқ эълон кард. Астана пойтахти нави Қазоқистон.

Билет 12

1."Низомнома оид ба қирғизҳои Оренбург"

2.Архитектураи Қазоқистон дар асри XIV-XV.

3.Ҳаёти ҷамиятиву-сиёси Қазоқистон дар солҳои 1920-1930

1.Низомнома оид ба қирғизҳои Сибири сабабҳои йабули Низомнома мақсадҳои он: сохти ҷамияти ва Ҷузи миёнаро ба манфиатҳои ғорати мустамликави кишвар мувофиқ кунонидан моҳияти синфи низомнома! Султонҳо ва дигар амирон буд. Аз мазмуни низомнома мақоми баланд пайдо карданд. Суди бийҳо бе эътибор карда шуданд.

2. Ин намуди санъат дар асри X-XII гул шукуфида буд. Дар вақти давлати Қарохонидҳо. То вақти ҳозира якчанд архитектураи асри миёнави мавҷуд мебошад. Дар назди шаҳри Тараз мақрабаи Ойша-Биби ва Бабадча Хотун мавҷуд мебошад. Баъд аз хучуми муғулҳо дар асри XIII якчанд намуди архитектураи Қазоқистонба зиён расонид. Дар вақти ҳозира дар Ҷануби Қазоқистон якчанд мақбараҳои мавҷуд мебошад мебошад. Аристон-Боб дар вақти ҳозира яке аз ҷойҳои зиёрати Ҷумҳурии Қазоқистон мебошад.

3. Ба гузаштани ҳаёти ороми давлатро аз бе илми халос кардан даркор буд. Ба ҷамияти ва сиёсатро нағз кардан одамони илмдор намерасид. Бо ҳамин сабаб соли 1920-1921 алақай дар Қазоқистон як чанд ташкилотҳо кор бурд буд. Дар 2,5 ҳазор муассасаҳо 70 ҳазор одам таъсил мегирад. Дар ҳамон вақт мактабҳои роҳрав коркарда буд. Аз соли 1921-1927 дар Республика 200 ҳазор одам таҳсил мегирифт. Дар соли 1928 25% одамони Республика илм гирифта 10% ҳалқи қазоқ буд.

Билет 13

1.Таърихи Ақмола

2.Ба давраи Биринчи тавсиф диҳед.

3.Гуруснагии солҳои 1931-1933 сабабҳо ва оқибатҳо

1.Пойтахти Республикаи Қазоқистон соли 1830 ҳамчун қалъаи ҳарбии ҳукмати подшоҳи дар паҳнгоҳи Ақмола дар соҳили рости дарёи Ишим ташкил ёфтааст. 22 августи соли 1832 дар ҷойи Сари-Арка девони Ақмола баъдтар соли шаҳри Ақмола шуд ин то соли 1961 давом кард. Соли 1961 шаҳри Ақмола ба номи Селиноград иваз карда шуд. Ҳудуди шаҳр 0,3 ҳазор кв.км. Мувофиқи саршумории аҳоли 1989 сол 281,2 ҳазор одам. Соли 1991 ба шаҳр номи таърихии худаш Ақмола баргардонда шуд, ки ин то моли 1998 давом кард. Мувоҷиқи қарори Парламент аз 10 декабри соли 1997 пойтахти Республикаи Қазоқистон мебошад. 6 май

соли 1988 номи шаҳри Ақмола ба номи Остона иваз карда шуд. Ҳамин тавр аз соли 1830-1832 Ақмола, 1832-1961 Ақмолинск, 1961-1992 Селиноград, 1992-1998 Ақмола, 1998 Астана номида шуд.

2. Начодҳо ва фарқияти байни онҳо ба ин ё он начод мансуб будани одамони қадимро олимони чӣ тавр медонанд; одамони замони биринҷии Қазоқистон аз намуди антропологи ба начоди аврупои мансубият доштанд.

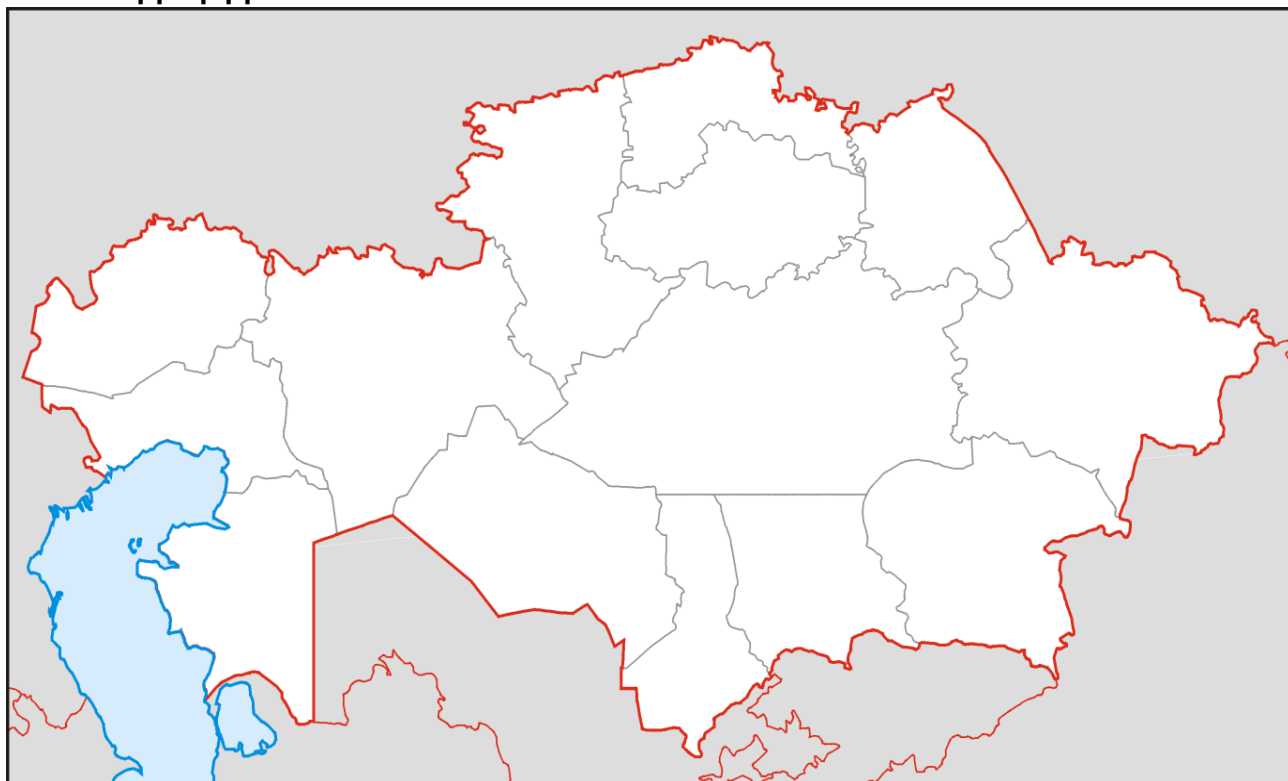
3. Дар натиҷаи гузаронидани тадбирҳои гуногун алоқаманди ба коллективизатсия оқибат ба гуруснаги оммави оварда расонид. Заминҳои соли 1929-1930 дар натиҷаи хуноки ва касалиҳои сирояткунанда вазъият хеле душвор шуд. Ҳукумат барои ин ягон чорарбинӣ накард аз гуруснаги ва маҳкумшавӣ худро эҳтиёт кардар ҳалқи қазоқ ба дигар вилоятҳо ва республикаҳо, мисол Сибири ғарби, Тувочияи миёна, Қалмиқия, Тоҷикистон садҳо ҳазор қазоқҳо ба Хитой, Муғулистон, Эрон ва Афғонистон муҳоҷирот кард. Дар натиҷа гуруснаги ва хуноки ва касалиҳои сирояткунанда 1 млн 750 ҳазор нафар ҳалқ аз он ҷумла 250 ҳазор қазоқ нобуд шуд.

Билет 14

1. Фаолияти Ҷангирхон дар Ӯрдаи Букей

2. Ҷойгиршавии қабилҳои сарматҳо.

3. Шӯришҳои деҳқонон дар солҳои 1920-1931. Ин шӯриши деҳқонон дар кадом минтақаҳои Қазоқистон гузашта буд ва аз рӯи харита нишон диҳед?

1. Ҷузи паст ниҳоят тереторияи калонро ишғол карда буд. Ёрдаи Букей аз номи хони ки дар соли (1804-1845) ҳукмрони мекард. Букей писари Нурали яке аз султонҳои номдори ҷузи паст буд. Ҷангар дар хонаи ҳокими Астрахон таҳсил гирифта буд. Бо забони араби, форси ва руси нағз гап мезад. Ҷангир ба ёрдаи Букей ва олияти худро гузоштааст.

2. Номи қabilaи “Сармат” дар қорҳои илмдорони қадим дар асри III то эраи мо талафуз мешуд. Дар ҳамин вақт ҳукмронии хутошона ба қabilaҳои ҳамсарҳадашон мегузашт, ёдгориҳои Сарматҳо дар ғарбии Қазоқистон маҷуд буд. Қabilaи Сарматҳо наздики соҳили дарёҳои Илек ва Эмба ҷойгир шуда буд. Дар асри II то эраи мо замини Волгаро забт карда буд. Аз қoфту қовҳои олимон далолат медиҳад, ки Сарматҳо дар ҳамон вақт якҷанд заминҳои калонро ишғол карданд.

3. Ба ин шӯриши деҳқонон сиёсати нодурусти ҳукмат сабаб шуд. Дар соли 1928 молу мулки ҳалқро ҳукмат мусодора карда буд. 27 сентябри соли 1929 вилояти Сирдарё ноҳияи Бӯстонлик бо сардории Толиб Мусабаев шӯриш бардошта буд. Аввалан шумораи шӯришгарон 500 нафар буд. Дар ин шӯриш 70 кас ҳалок шуда якҷандашон ба асир афтод. Баъд аз 1 сол 1930 дар ноҳияи Сузак боз шӯриш бардошта буд. Ин шӯриш оҳиста-оҳиста ба якҷанд вилоятҳои Қазоқистон паҳн шуда буд. Дар ин шӯриш охир оқибат деҳқонон мағлӯб шуд.

Билет 15

1. Шӯриши солҳои 1836-1838 дар Ёрдаи Букей: сабабҳои баҳона.

2. Олоти меҳнати одамони қадимтаринро номбар кунед.

3. Коллектив қундани ҳоҷагии қишлоқи Қазоқистон.

1. Сабаби шӯриши 1836-1838 аз нодуруст бурдани сиёсати хон Ҷангир ва феодалон ба деҳқонон нисбат зулм мекард. Дар ҳамон вақт андозии деҳқононро зиёд карда буд. Масалан қabilaи ноғай ба ҳазинаи хон 40 000 сӯм қabila қизилқурт 30 000 сӯм ба ҳамин тавр тамоми қabilaҳо андозии қалон медоданд. Дар охири тирамоҳ бошад ҳар як хона бояд ба ҳазинаи хон як асп диҳад. Бо ҳамин сабаб қabilaҳо шӯриш бардоштанд. Сардорони шӯриш Исотой писари Тайман ва Махамбет писари Утемис буд.

2. Дар давраи қадим одамони олоти меҳнати марақаб надошта буд. Олотҳои меҳнати одамони қадим асосан аз санҳо ва суяғҳо сохта шуда буд. Бо ин олотҳо шикор мекарданд. Масалан аз санг сохта шуда олоти меҳнатиро, зернотер, мотиг меномиданд.

3. Дар асри XV анҷумани ПКУ (б) ки дар декабри 1927 гузаронида дар бораи коллективқунони қарор бароварда буд. Агар дар соли 1928 роҳи коллективқунони ба 2% расида 1 апрели 1930 омада (50%) расид. Дар тирамоҳи 1931 ба 65% дар соли 1934 ба 89,9% расида буд. Дар вақти коллективизатсия ҳалқи оддиро талон тароҷ карда буд. Аз норозигии коллективқунони якҷанд ҳазор одамони кӯчида рафтанд.

Билет 16

1. Шӯриши деҳқонон дар соли 1858.

2. Дохилшавии Ёрдаи Ноғай ба хонигарии Қазоқ.

3.Таррақиёти иқтисодиёти Ҷумҳурии Қазоқистон дар асри XXI.

1.Дар 50-уми асри XIX замини Ҷанубии Қазоқистон аз Тошкент ба ҷануби то дарёи Чу ба Шимолу-Шарқ ва Шимол миёнаи дарёи Сирдарё то (АҚ-Мечет) Масчиди-Сафед дар ҳукмронии хонигарии Қўқон буд. Ба ин ҷойҳо қабилаҳои Ҷузи олий ва Ҷузи миёна кўчида рафта меомаданд. Хонигарии Қўқон ин қабилаҳоро бо андози калони худ аҳволашонро танг мекарданд. Дар соли 1858 аз норозигии ин андоз қазоқон шўриш бардоштанд.

2.Дар натиҷаи байни ҳукмдорони Ёрдаи Ноғай ба тахт зодухурд марифат. Аз ин зодухурдҳо Ёрдаи Ноғай то рафт паст мешуд. Да ҳамон вақт хонигарии Қазоқ бо сардории Ҳақназар тараққи карда буд. Қабилаҳои қазоқ ки ба Ёрдаи Ноғай дохил мешуд ба хонигарии Қазоқ омаданд. Ин қабилаҳо қабилаҳои Кангл ва Қипчоқҳо буд. Дар ҳамон вақт дар Ёрдаи Ноғай давлатҳои Русия ҳамроҳ шудан меҳост. Дуюмаш ба хонигарии Қазоқ. Аз ҳамин фурсат истифодабурда Ҳақназар сарҳади худро васеъ кадабуд.

3. Баъд аз даст баровардани истиқлолияти худ Ҷумҳурии Қазоқистон ба тарақиёти давлат даромад. Сол заз сол саноати хоҷагии қишлоқ ба боло мебаромад. Агар дар соли 2000 ба 8% боло шуда бӯд 2001 ба 8,7% баромада буд. Ҷумҳурии Қазоқистон ба давлатҳои ҳориҷ экспорт импорт мекард. Аз давлатҳои ҳориҷ ташкилотҳои ҳориҷи сармояи зиёде дароварда буд. Агар дар соли 1991 20 млн тонна нефт гирифта бошад дар 2005 ба 61 млн тонна расид.

Билет 17

1.Ревалутсионерҳои бадарға шуда ба Қазоқистон .

2.Маданияти Сақоиҳо.

3.Гуруснагии солҳои 1921-1922 ва натиҷаи он.

1.Ба Қазоқистон то бадарға шудан ин декабри 20-ум Г.Батенков, А.Хемчуников, М.Муравёв ва дигарҳо дар ташкилотҳои маҳали кор меарданд. Аъзоёно ташкилоти махфии декабристони Оренбург Г.Карелин ва Г.Патенков ба ходими давлати Русия Сперански бо тайёр кардани Низомнома оид ба қирғизҳои Сибир ёри меод. Ин декабристҳо дар шўриш мағлуб шуда 579 касро ҳукумат ба ҳибс гирифта 108-ро ба Сибир ва Иртиш, Оренбург бадарға кард.

2. Қабилаи Сақоиҳо дар сарзамини Қазоқистон, Сибир ва Волга зиндагони карда буд. Дар назди дарёи Сирдарё, Талас, Шу, Или ва назди кўҳи Алатау ёдгориҳои бисёрии сақоиҳо мавҷуд мебошад. Археологҳо дар Қизилорда яксанд ёдгориҳои Сақоиҳоиро ёфтаанд. Ин шаҳри нестшудаи Сақоиҳо Чириқ-Работ мебошад. Деворҳои ин шаҳр

ғавсиаш аз 4,5м иборат буд. Боз аз ин чой асбобу анчоми рӯзғор ёфта шуд. Масалан ханҷарҳо, зебу зийнатҳои тиллои, кордҳои биринчи.

3. Баҳори 1921 дар қисми калони Қазоқистон хушксоли 80% чорво несту нобуд шуд. Дар ноябри 1921 шумораи ҳалқи гурусна ба 1 млн 508 ҳазор мерасид. Ин шумора то рафт зиёд мешуд. Дар март 1922 шумораи ҳали гурусна 2 млн 300 ҳазор буд. Ҳамаги 82% аҳолии Қазоқистон гурусна буданд. Аз ин гуруснаги 1 млн одам ҳалок шуд. Сабаби ин гуруснаги нафақат аз хушки боз сиёсати аскарӣ таъсир карда буд.

Билет 18

1. Ҳаракати миллии озодихоҳи бо сардори Кенесари Қосимов. Сабаб, баҳона, мақсад.

2. Шаҳрҳои Қазоқистон дар асри миёна.

3. Стратегияи “Қазоқистон-2050”.

1. Дар соли 20-уми асри XIX қисми ҷузи Олий ва ҷануби вилоятҳои ҷузи миёна ва ҷузи паст дар ҳукмронии бекҳои Хива ва Қўқон буд. Ин ҳукмронҳо аз қазоқон андоз ҷам мекард ва норозиги пайдо шуд. Дар соли 20-30-уми асри XIX хонигарии Хива ба қабилаҳои шекти, табин, тартқара зулми худро гузаронида дар поёни Сирдарё якчанд қрепостҳо сохта буд. Ҳақ-ҳуқуқи худро талаб карда ҳалқи Қазоқ бо сардорӣ набераи хон Абилай султон Сарҷан писари Қосим норозиги баён карда ба ҳалқи қазоқ ба ноҳияи Кўкшетау, Алатау кўчиданд. Дар он ҷо ҳукумат подшоҳии Русия ба инҳо зўравони гузаронид. Дар Тошкент соли 1836 бо фармони беки Қўқон Сарҷанро қатл карданд. Сабаби шӯриши сардорӣ Кенесари сохтмони қалаҳо аскарӣ дар замини Қазоқистон давлати Русия. Дар 30-40-уми асри XIX бо сардорӣ Кенесари шӯриш бардошт. Мақсади асосии Кенесар истиқлолияти худро ҳимоя кардан ва заминҳои ба Русия ҳамроҳшударо гирифтанд буд. Ин шӯришро ҳаммаи Ҷузҳои Қазоқ дастгири карда ҳамроҳ шуданд.

2. Аз кофту кови археологи далолат медиҳад, ки дар асри VI то X дар сарзамини Қазоқистон маданияти шаҳри мавҷуд будааст. Аввалин шаҳрҳо дар сарзамини Қазоқистон 2,5 ҳазор сол шудааст. Дар асрҳои VIII-XII дар Қазоқистон ва Осиёи миёна якчанд шаҳрҳо пайдо шуд. Ин шаҳрҳо Басқамир, Жанкент, Қарошоқи, Қойлиқ, Ашнас, Суяб, Исфанҷаб ваҳоказо мебошад. Эҳ калонтарин шаҳрҳо дар асри миёна шаҳрҳои Яси (Туркистон), Сигнак, Суран, Сайрам, Тараз буд. Шаҳри Туркистонро маънояш “дар ин ҷо туркҳо зиндагони мекунад”.

3. Мақсади асосии сиёсати стратегияи “Қазоқистон 2050” давлатамонро тарақиётро ба боло баровардан. Давлати пешқадам шудан мебошад. Дар ин стратегия ба 50 давлати пешқадими дунё ҳамроҳ шудан мебошад. Барои давлатро нағз кардан аҳолии саломат ва илмдор даркор. Бо ҳамин сабаб дар стратегияи “Қазоқистон 2050” сохта шудани касалхонаҳо ва мактаҳо дар қишқлоқҳо ташкил кард. Асосан дар вақти ҳозира ба саломатии ҳалқ нигоҳубин карда аст.

Билет 19

1. Ҳаракати миллии озодихоҳи бо садори Кенесари Қосимов, рафти натиҷааш ва аҳамияти таърихияш.

2. Ҳоқонияти Турк (552-603 сол).

3. СНИ дар Қазоқистон солҳои 1921-1925.

1. Дар соли 20-уми асри XIX қисми ҷузи Олий ва ҷануби вилоятҳои ҷузи миёна ва ҷузи паст дар ҳукмронии бекҳои Хива ва Қўқон буд. Ин ҳукмронҳо аз қазоқон андоз ҷам мекард ва норозиги пайдо шуд. Дар соли 20-30-уми асри XIX хонигарии Хива ба қабилаҳои шекти, табин, тартқара зулми худро гузаронида дар поёни Сирдарё якҷанд крепостҳо сохта буд. Ҳақ-ҳуқуқи худро талаб карда ҳалқи Қазоқ бо сардории набераи хон Абилай султон Сарҷан писари Қосим норозиги баён карда ба ҳалқи қазоқ ба ноҳияи Кўкшетау, Алатау кўчиданд. Дар он ҷо ҳукумат подшоҳии Русия ба инҳо зўравони гузаронид. Дар Тошкент соли 1836 бо фармони беки Қўқон Сарҷанро қатл карданд. Сабаби шӯриши сардории Кенесари сохтмони қалаҳо аскарӣ дар замини Қазоқистон давлати Русия. Дар 30-40-уми асри XIX бо сардории Кенесари шӯриш бардошт. Мақсади асосии Кенесар истиқлолияти худро ҳимоя кардан ва заминҳои ба Русия ҳамроҳшударо гирифтанд буд. Ин шӯришро ҳамаи Ҷузҳои Қазоқ дастгири карда ҳамроҳ шуданд.

2. Яке аз давлати феодалии дар дарвақтаи асри миёнави дар сарзамини мо ҳоқоноти Турк буд. Ин давлат дар соли 552 пайдо шудааст. Садори аввалини ин ҳоқонот ҳоқон Бутин буд. Дар соли ҳоқони туркҳо Бутин дар ҷанг ғалаба карда унвони “Елхан” гирифт. Бутин дар соли охири 552 вафот мекунад ва ба сари тахт писараш Кара Еске мешинад. Аҳолии ҳоқоноти турк асосан аз туркзабонҳо иборат буд. Ба ҳоқоноти турк 30 қабила дохил мешуд. Ҳоҷагии ҳоқоноти турк аз чорводори иборат буд. Аз ин натиҷаи талоши байни якдигар ҳоқонот суст шуда буд. Аз ҳуҷуми ҳамсарҳадонаш дош надода ҳоқонот ба ду тақсим шуд.

3. Баъд аз ҷанги граждани Қазоқистон дар ҳолати танг буд. Дар Қазоқистон дар соли 1920 аз 307 ташкилотҳои миллии 250 тоаш аз кор баромада буд. Нефт 4 маротиба, ангишт 5 маротиба кам шуд. Заводу фабрика сабаби ҳамаи ин “сиёсати камунизми аскарӣ” буд. Дар анҷумани ПКУ (б) ки 20 марти 1921 гузашта буд. Ба системаи нав дохил шудан буд. Инроҳро СНИ меномид.

Билет 20

1. Роли Қазоқистон дар Роҳи Бузурги Абрешим Русия ва Хитой.

2. Тарақиёти илм, маориф дар асри миёна.

3. Тарақиёти Қазоқистон дар аввалин солҳои истиқлолият.

1. Давлати Русия ба қазоқон ва савдогарҳои Осиёи Миёна ба бозорҳои Хитой чизҳои тайёр карда мебарданд. Масалан ҳар хел матоҳҳо, аз металл сохта шуда чизҳо. Қазоқони дар назди сарҳад зиндагони мекарда ба Хитойҳо чорво дода дигар чизҳо мегитанд. Дар соли 1801-1808 маҳсулоти ба Хитой мебаромада аз боҷхонаи Петропавлск ба 302 736 сӯм мумкин буд. Аз Хитой 423 396 сӯм ба маҳсулот мумкин буд. Бо ҳамин сабаб ҳалқи қазоқ ва давлати Қазоқистон аз ин роҳи савдо дондаи калон дид.

2. Азасри X сар карда да Ҷамбули Қазоқистон дини Ислом паҳн шуда буд. Бо ҳамин сабаб абабиётҳам ба забони араби навишта шуд. Дар шаҳарҳои Сайрам, Отар ва Туркистон мадрасаҳо кушода шуд. Дар Ҷанубии Қазоқистон илм ва марифат тараққи карда буд. Аввалин олими шарқ Абу Насир Ал-Фароби мебошад. Абу Насир Ал-Фароби ба забони қипчоқи таҳсил гирифта буд. Забони араби ро дар шаҳри Исфаган омӯхта буд. Боз дар ҳамон вақт якчанд олим буд. Маҳмуд Қашқари (1030-1090), Юсуф Баласағуни (1021-1075).

3. Совети Олии РССҚ 16 октябри 1991 қарор бароварда буд. Дар ин қарор боят интихобот гузарад. Ин интихоботи президенти буд. Ин интихобот 1 декабри 1991 гузашта Н.А. Назарбаев президент шуд. Дар Совети Олии 10 декабри 1991 дар бораи РССҚ нест ба ин Ҷумҳурии Қазоқистон пайдо мешавад. Харитаи дунё дигар шуда номҳои Ботурҳо, нависандаҳо, сиёсатчиёни қазоқ бозгашт. 16 декабри 1991 рӯзи истиқлолият гуфта эълон кард.

Билет 21

1. Адабиёт ва маданияти Қазоқистон дар якум миёнаи асри XIX.

2. Ҷуҷуми муғул ба замини қазоқ.

3. Тараққиёти киноматаграфия.

1. Дар адабиёти Қазоқистон дар якум миёнаи асри XIX фаолияти бийҳо паҳн шуда буд. Баъд аз якчанд вақт ба адабиёт инҳо пайдо шуданд. Дулат Баба (1802-1871). Шернияз Ҷарилгаз (1807-1867) ва дигар буд. Дар якум миёнаи асри XIX дар байни қазоқҳо шоир Махамбет Утемисули буд. Соли 1803 дар вилояти Урал ноҳияи Ҷурдин таввалуд меёбад. Хон Ҷангир барои наздик кардан ба худ шоири хурдсолро ба ҳамроҳии писари худ ба шаҳри Оренбург ба таҳсил гири фиристонд.

2. Баъд аз ғалабаи Чингизхон аз болои турки забонҳо хонигарии ноймонҳо, керейҳо ва ҷалаирҳо сар кард. Дар соли 1207-1208 писари калони Чингизхон Ҷоши қирғизҳои Енесей ва ҳалқҳои шимолусибирҳо ба худ тобеъ кард. Баъд аз тобеъ кардани ин давлатҳо ба Осиёи Миёна ва Қазоқистон лашкар кашид. Чингизхон то рафт тамоми замини Осиёи Миёнаро забт карад мегирфт. Баъд аз забт кардани шарқии Туркистон ва Жетису Чингизийн ба Ҷануби Қазоқистон роҳ гирифт. Дар соли 1218 Чингизхон ба шаҳри Отирар 500 уштур бордор ва 450 нафар одам

равона кард. Хони Отирар Каир ин одамони Чингизхоро ҷосус гуфта қатл кард. Бо ҳамин баҳона Чингизхон ба Отирар ҳуҷум кард.

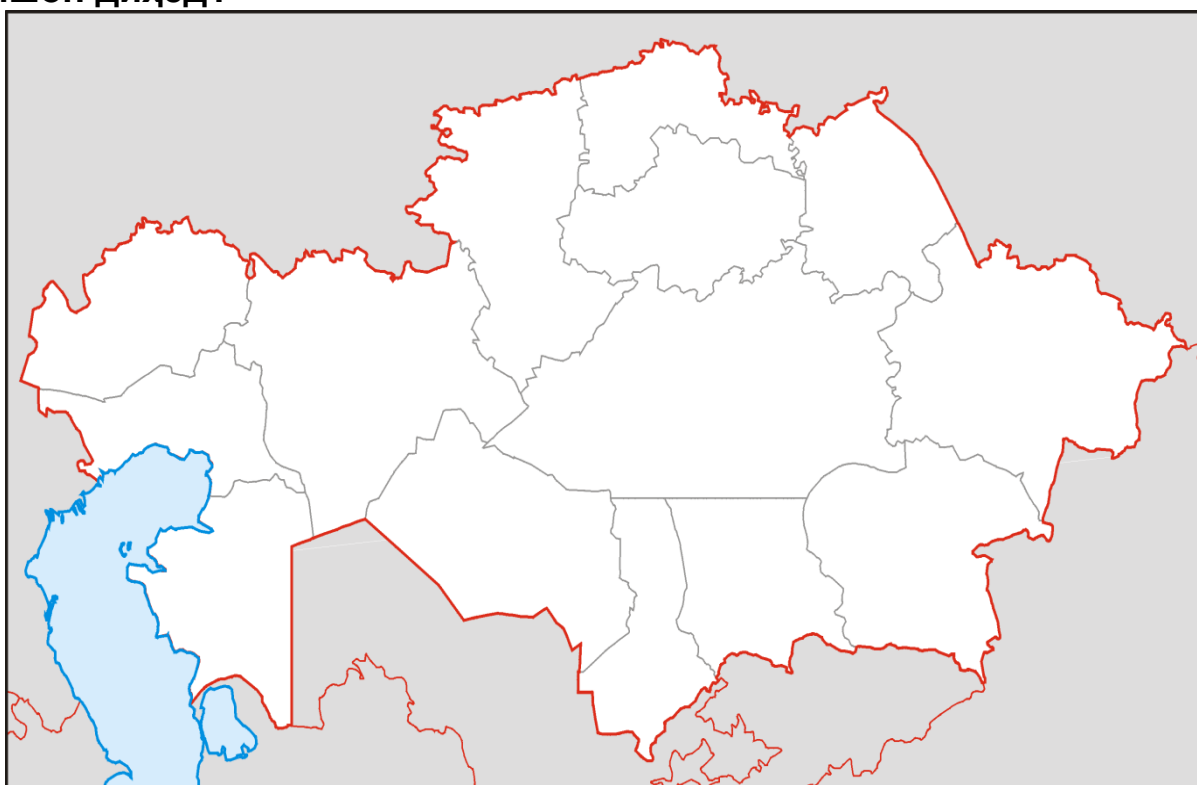
3. Саноати кинои Қазоқистон то вақти ҷанг пайдо шуда буд. Дар соли 1938 дар Қазоқистон аввалин студияи филмҳои бадеи кушода шуд. Дар охири соли 1938 студияи кинои овоздор дар шаҳри Алмато кушода шуд. Аввалин бор лентаи овоздор "Ҷамбул-Ата" буд. Дар вақти ҷанг ба Қазоқистон аз Москва, Ленинград, Киев ва Харьков кӯчонида омад.

Билет 22

1. Ревалютсияи солҳои 1905-1907 дар Қазоқистон.

2. Ташкилшави мухторияти милли дар Қазоқистон.

3. "Одами тиллоӣ" аз кучо ёфта шуд. Аз харитаи бе матн ин ҷойро нишон диҳед?

Ҷавоб: Жетису

1. Қазоқистон гар чанде аз калонтарин марказҳои сиёсии империяи Русия дур бошад барои паҳн кардани идеяҳои ревалютсионӣ ташкил кардани партияҳои сотсиалии сиёсии ҳиссаи худро гузоштанд. Инҳо Румянсев, Бокомолов, Михалиес ва дигарон буданд. Ба паҳн намудани варақаҳои сиёсии муроҷиат ба ҳалқҳои пинҳонии ревалютсионӣ ташкилотҳои фаолияти худашонро дар ноҳияҳои Қазоқистон. Аввалин кружокҳои марксистӣ соли 1902 дар Оренбург ташкил шуд.

2. Дар ноябри соли 1917 дар асри IV анҷумани кишварии мусулмон дар бораи ташкилкунӣ мухторияти қўқон ҷаласа гузаронида шуда буд. Дар соли 1918 30 апрел Рес. Ав. С. С. Т. ташкил шуда пойтахти ин мухторият шаҳри Тошкент кард. Ба ин мухторият ноҳияҳои ҷанубии Қазоқистон дохил шуд. Дар баҳори соли 1918 ба мухторият заводҳои пахта тоза

мекарда, рӯғантоза мекарда, банк, роҳҳои оҳан кушода шуд. Ин мухториятро аз рӯзи аввал дигар давлатҳо тан гирифта буд.

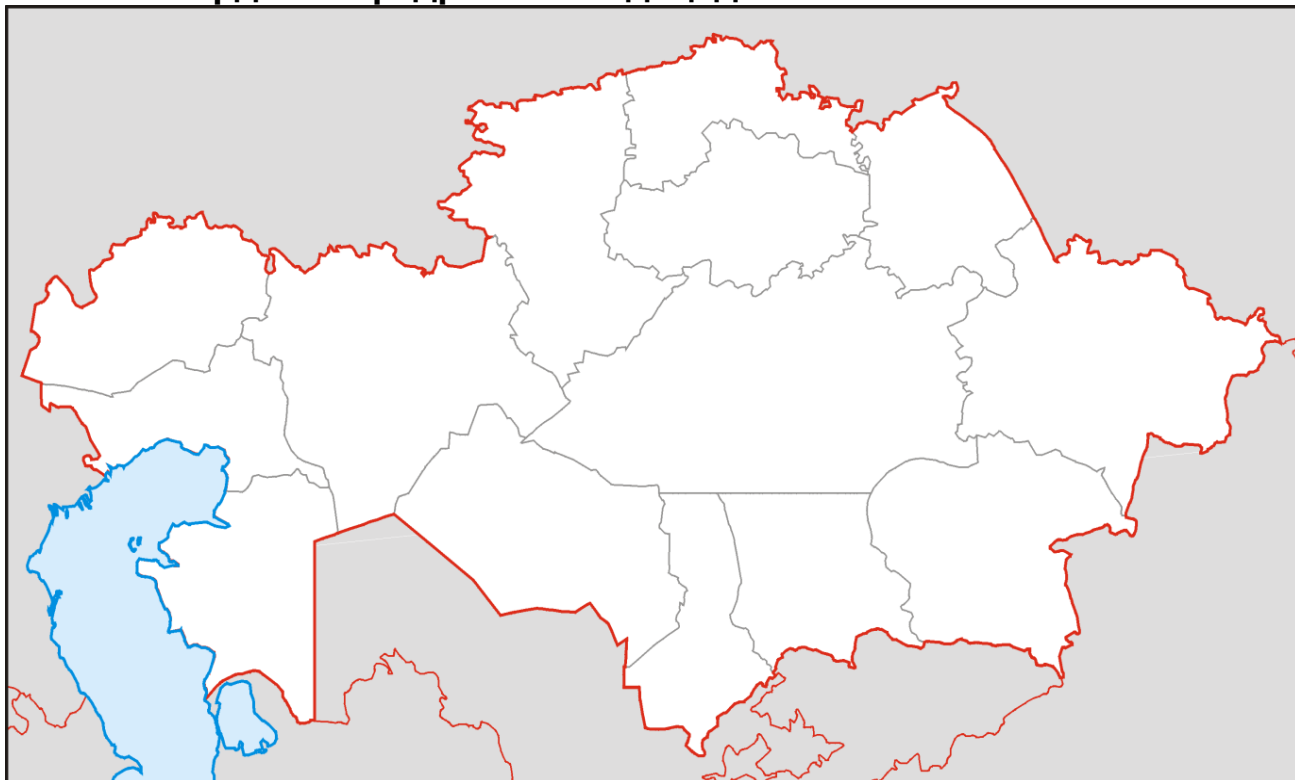
3. Дар соли 1969 археолог машҳур К.Акишев “одами тиллоӣ”-ро аз шаҳри Жетису ёфта буд. Ба фикри олимони либоси “одами тиллоӣ” дар асри V-IV то эраи мо дар вақти асри оҳан пайдо шуда аст. Тахминан ин ғурунида шуда дар синфи 17-18 буда қадду қоматаш 165 см иборат мебошад. Либоси “одами тиллоӣ” нақшу нигори ҳар хел ҳайвонҳоро нақш дода аст. Либоси “одами тиллоӣ” аз 4 ҳазор тиллоӣ майда иборат буд. Ин ёдгори дар вақти ҳозира дар шаҳри Алмато мебошад. Дар шаҳри Алмато ҳайкали “одами тиллоӣ”-ро барпо кард.

Билет 23

1. Маданияти Қазоқистондар яқум нимаи асри XIX.

2. Ҳизбҳои сиёси Қазоқистондар асри XX.

3. Ҷўрдаи Сафед (XIII- сари XV). Аз харитаи бе матн нишон диҳед. Пойтахти Ҷўрдаи Сафедро нишон диҳед

Ҷавоб: Шаҳри Сигнак

1. Асоси қими маданият материалиба олотӣ меҳнат мебарояд ва ба ҷорводори, заминдори ва санати амали дохил мешавад. Яқчанд намудҳои олотҳои меҳнатро кўчманчиён ва заминдорон сохта аст. Чизҳои қиинро ҳунармандон тайёр мекард. Мардҳо асбобҳои меҳнати яъне аз ҷўб, суяк, санг, пўст ва оҳан. Занон бошад аз пашм ҳар хел ба рўзғор зарур чизҳо мебофт. Масалан гилем, ҳар хел либос ва дигарҳо.

2. Ҳизбҳои сиёси 17 мартӣ соли 1917 дар Тошкент ташкил ёфта буд. Ба ин ҳизб интелегенсияи миллии буржуази дохил шуд. Сардори ин ҳизб М.К.Абдурашидханов буд. Номҳои ин ҳизби сиёси “Шўро ва Исломи” ва “Шўро ва Уламля” мебошад. Дар июни соли 1917 аз ҳизби “Шўро ва

Ислом” сиёсатчиён алоҳида шуда ҳизби “Шӯро ва Уламля” барпо мешавад.

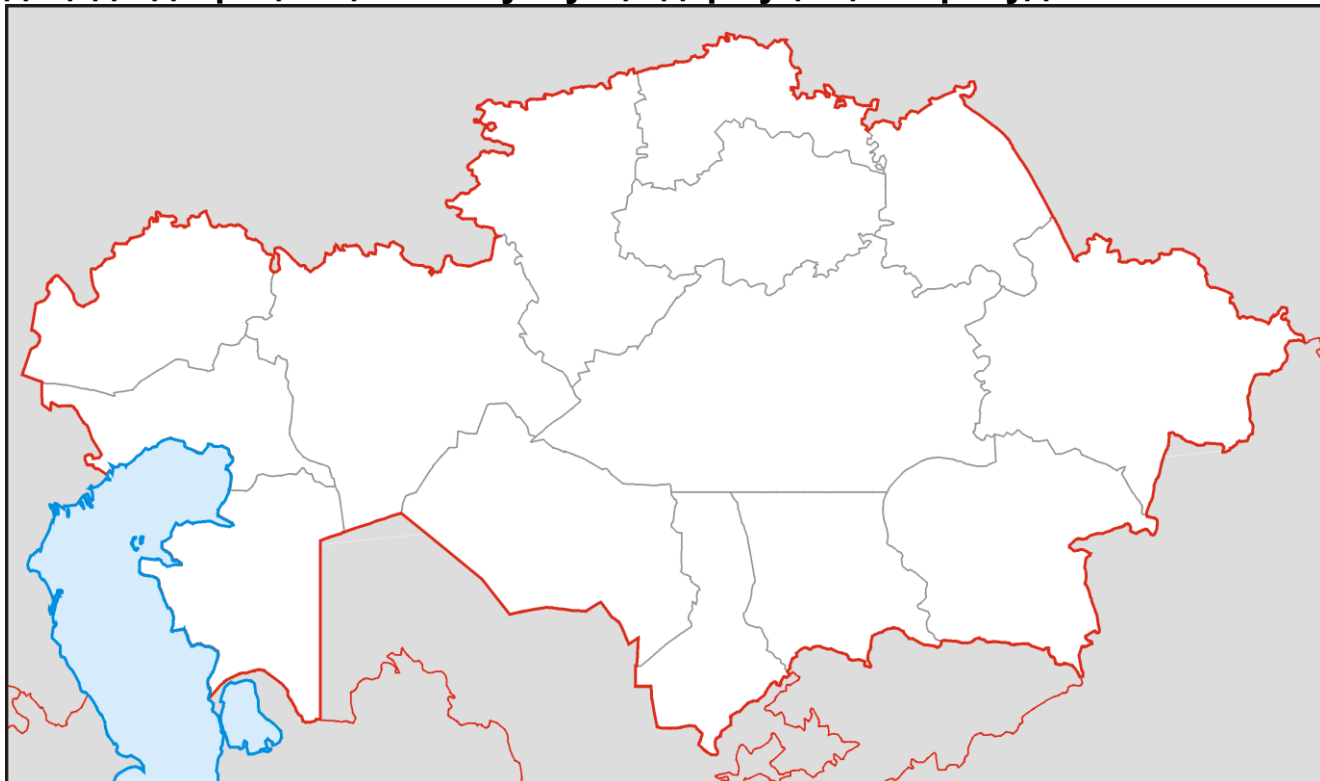
3 Баъд аз нестшудани империяи муғул давлати нав пайдо шуд. Одамони ин давлат гурӯҳи этникии тубҷойҳо буд. Ёрдаи сафед аз асри XIII то асри сари XV мавҷуд буда дар шарқии дашти Қипчоқ оғоз ёфт. Пойтахти давлати Ёрдаи сафед шаҳри Сигнаг буд. Бо ҳамин тавр Ёрдаи сафед сатҳии аз дарёи Урал то ғарбии Сибир ва миёнаи Сирдарё буд. Аҳолии Ёрдаи сафед аз қабилаҳои туркзабон иборат буд. Ба ташакул ёбии ҳалқи қазоқ давлати Ёрдаи сафед роли калонро иҷро карда аст.

Билет 24

1.Тарақиёти маданияти Қазоқистон дар асри XIX ва яқум миёнаи асри XV.

2. Анҷумани дуҷуми умумиқазоқ ва ташкил кардани ҳукумати “Алаш-Орда”.

3. Тарзи зиндаги ва ҳоҷагидори Уйсунҳо. Аз харитаи бе матн нишон диҳед.Ёдгориҳои қабилаи уйсунҳо дар қучо қойгир шудааст?

Ҷавоб: Жетису

1.Маданияти моддии ҳар як ҳалқ ба ҳоҷагиаш вобаста мебошад. Дар асри XIV-XV дар хонигарии қазоқ бо роҳи чорводдори буд. Бо ҳамин сабаб маданияти модди аз саноати чорводдори иборат буд. Масалан дар қануб ва қанубу шарқ чорводдории тубҷои ва нимтубҷои қойгир шуда буд. Дар ғарб ва маркази сарзамин чорводдори кўчманчи қойгир шуда буд. Роҳи чорводдории кўчманчи қои зистгоҳ юртаро ба амал овард. Дар қанубии Қазоқистон шаҳрҳои Отирар, Саурон ва Сигнаг хонаҳои ҳамавақтаи мустаҳкам барпо карда буд.

2. Дар декабри соли 1917 дар Оренбург анҷумани дуҷуми умуми қазоқи партияи “Алаш” гузашт. Дар ин анҷуман якҷанд ҳуҷатҳои сиёсии давлатро дида шуд. Мақсади асосии ин анҷуман ташкилкунии мухторият буд. Дар ин анҷуман номи мухторияти “Алаш” дода шуд. Дар ин анҷуман ҳуқмати вақти ташкил шуда номи “Алаш-Орда” гирифта буд. Анҷуман тасдиқ кард, ки бояд ин вилоятҳо ба мухторият дохил шаванд.

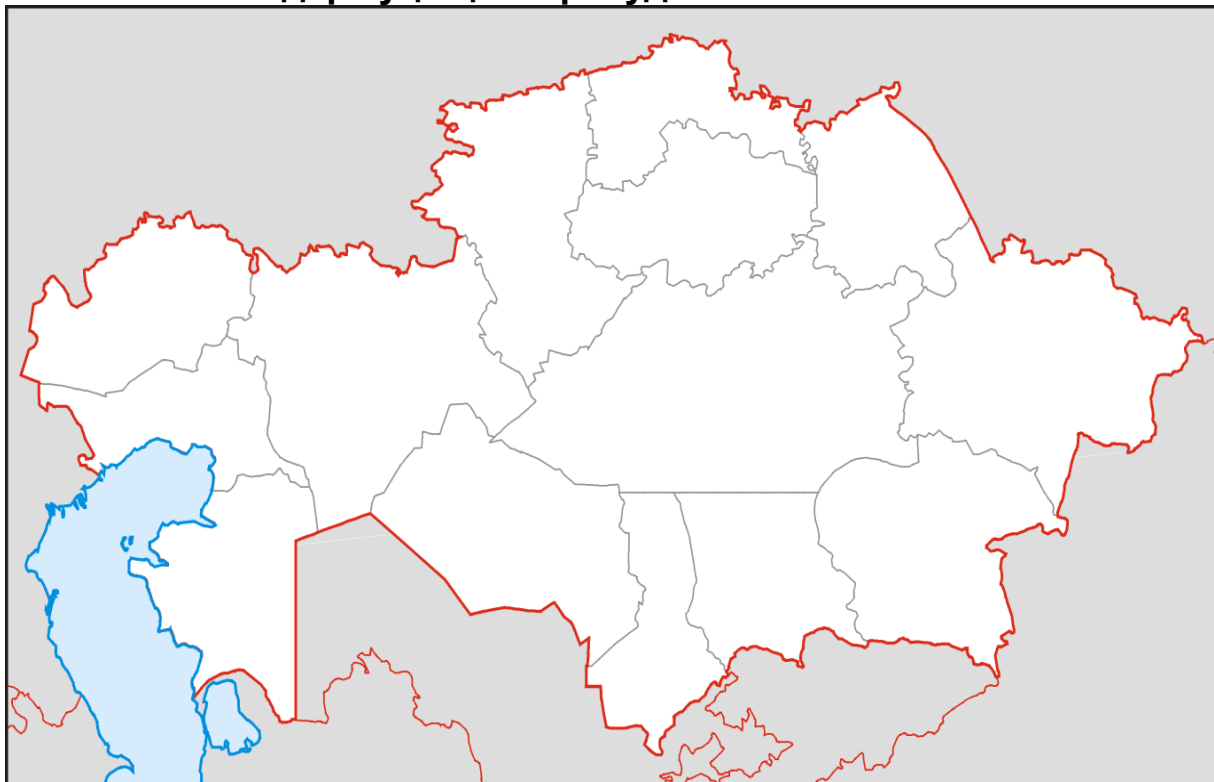
3. Сохти чорводори дар ҳаёти Уйсунҳо роли калон иҷро кард. Иқлими Жетису барои чорводори кардан нағз буд. Ҳалқи Уйсунҳо тарзи зиндагии кӯчмани мебурданд. Онҳо аз фасли Баҳор дар дигар ҷо замистон боз ба дигар ҷойҳо чорвои худро мебурданд. Сатҳи масофаи ҷойҳои мекӯчидашон аз 20 то 100км иборат буд. Уйсунҳо нафақат сохти чорводори мекарданд балки заминро ишғол мекарданд, шикор мекарданд.

Билет 25

1. Дастур амали мувофиқати оид ба идораи вилоятҳои Урал, Турғай, Ақмола ва Семепалатинск.

2. Анҷумани якуми умумиқазоқ ва барпо намудани ҳизви “Алаш”.

3. Замони Мезолит. Аз харитаи бе матн нишон диҳед. Ёдгориҳои замони мезолит дар қучо ҷойгир шудааст?

1. Қабулкунии табодумоти 60-ум соли асри XIX ҳоло ба қор надаромада буд. Шӯриши чорводорон 20 сол давом дод. Дар соли 1886 дар бораи кишвари Туркистонро идоракуни қарор бароварда буд. Дар кишвари Туркистон се вилоят барпо шуд.

1.Вилояти Сирдарё.

2.Вилояти Фарғона.

3.Вилояти Самарқанд.

Маркази кишвар Тошкент буд.

2. Дар сари асри ХХ дар вақти шӯриши миллии озодихоҳи ҳизби “Алаш” барпо шуд. Мақсади асосии ҳизби “Алаш” истиқлолияти Ҷумҳурии Қазоқистонро меҳост. Аввалин қадамҳои ин ҳизб дар солҳои ревалютсияи аввали русҳо пайдо шуд. Дар соли 1905 дар Уралск анҷуман гузашт. Дар ин анҷуман дар бораи ташкилоти ҷумҳурияи муҳокама карда буд. Баъд ҳизби сиёсии “Алаш” барпо шуд. Ташкилотчиёни ҳизби “Алаш” Алихон Бокейсанов, Аҳмет Байтурсинов, Халил Досмухаметов ва боз якчанд сиёсатчиён буд. Дар соли 1917 21 ноябр дар газетаи “Қазоқ” мақсади ҳизби “Алаш”-ро гап кард.

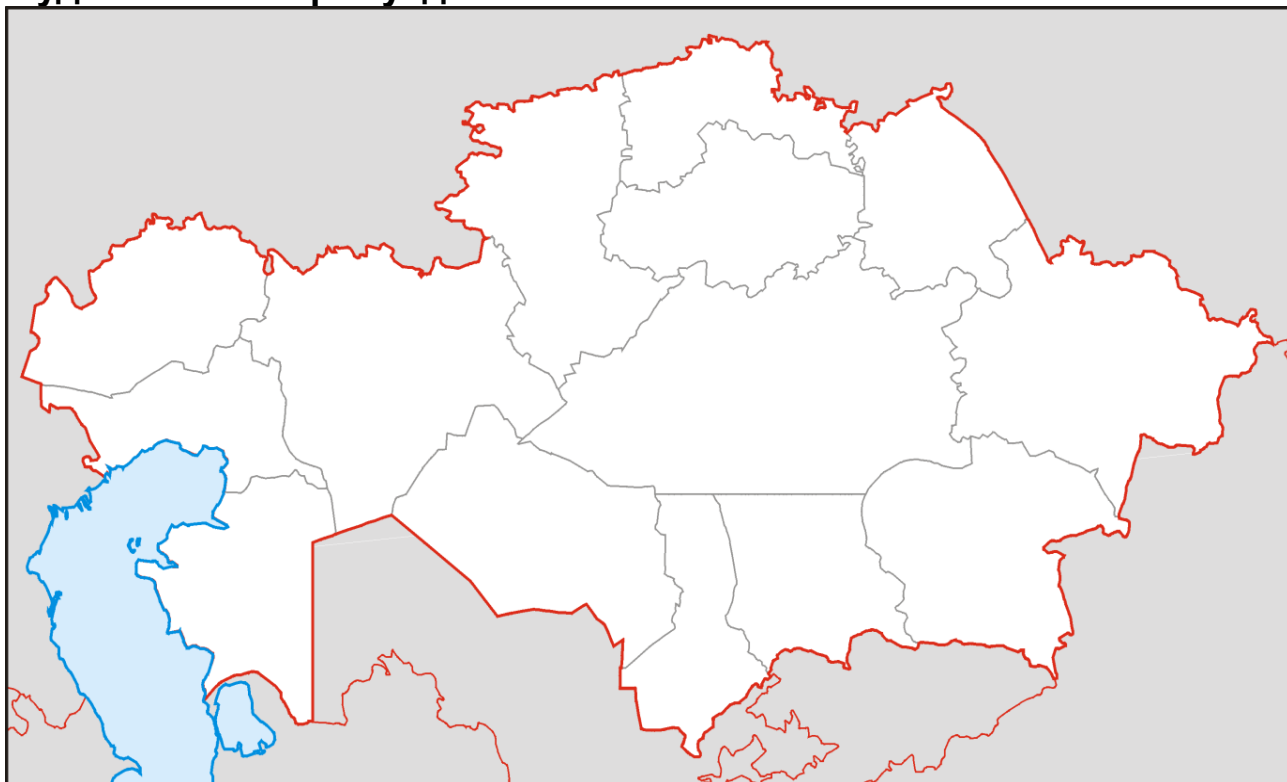
3. Замони Мезолит вақташ аз 12-5 ҳазорсолаи то эраи мо ба вуҷуд омадааст. Дар сарзамини Қазоқистон ёдгориҳои давраи Мезолит камтар мебошад. Дар охири палеолит дар сари мезолит қонуни табиат тамоман дигар шуда яхҳо об шудааст. Дар давраи мезолит сабаби асосиаш пайдоиши микрогидҳо мебошад. Микролид-олоти меҳнатии одам буда аз сангҳои майда тайёр карда мебошад. Дар вақти мезолит боз тирю камон кашф карда буд. Асоси тарзи зиндагиашон аз шикор иборат буд.

Билет 26

1.Шӯришҳои солҳои 1868-1869 дар вилоятҳои Урал ва Турғай

2. Тарақиёти сиёсии Қазоқистони истиқлол

3. Малумоти хатти дар бораи Кангюҳо ва ҷамияти Кангюҳо.Аз харитаи бе матн нишон диҳед.Қабилаи Кангюҳо дар кучо ҷойгир шуда пойтахташро ғӯед.

Ҷавоб: Дар назди дарёи Талас. Пойтахташон Тарази ҳозира.

1. Сабаби ин шӯриши солҳои 1868 -1869 дар вилояти Уралск ва Турғай зулми шоҳигарии Русия буд. Шоҳигарии Русия ҳалқиқазоқро бо андозҳои калонихуд ба аҳволи танг меандошт. Аз ҳамин андоз норози шуда ҳалқи қазоқ шӯриш бардошт. Ин шӯриш дар декабри 1868 сар шуд. Дар ин шӯриш 3 ҳазор қазоқ иштирок карда буд. Сардорони иншӯриш султон Ханғали писари Арслон ва бийҳо Довуд писари Асаву ва дигарҳо буданд.
2. Баъд аз пароканда шудани ИҶШС 16 декабри соли 1991 қонуни конституцияи Ҷумҳурии Қазоқистон дар бораи истиқлолият қабул карда шуд. Дар яқум боби ин қонун дар бораи Ҷумҳурии Қазоқистон давлати демокративӣ ва унитарӣ қабул карда шуд. 16 декабри соли 1991 рӯзи истиқлолият гуфта эълон кард. Дар соли 1992 армияи мили ташкил шуд. Дар соли 1992 2 март ташкилоти (ООН) Сохтмони Созиши Миллатҳо дохил шуд. 4 июни соли 1992 нишонаҳои давлати дохил шуд.
3. Ҳуқумрони Хитой 2000 сол пеш ба тарафи ғарбиаш ҷойгио шуда давлатҳо сафири худро тавоно кард. Ин сафир мобойни 13 сол давлатҳоро давр зада ба ватанаш бар гашт. Дар бораи давлатҳои даврзадааш нақл нависта буд. Дар ин навистаҳо дар бораи кангюҳо ҳам буд. Тарихии қадими Хитой Сит Сиян дар бораи Кангюҳо тарзи зиндагони ва маданияташонро ифода карда буд.

Билет 27

- 1. Шӯриши соли 1870 дар Мангистау**
- 2. Роҳи савдои Кангюҳо бадигар давлатҳо**
- 3. Пеш поёни шӯриши соли 1916**

1. Ин шӯриш якҷанд сабаб дошта буд. Яқум сабабаш ҳуқмати шоҳи қабилаи адайро ба кӯчманчиги рамемонд. Боз андози калон гузошта буд. Аз 40 ҳазор хонаи қабилаи адайҳо бояд ба шоҳигарии Русия 160 ҳазор сӯм андоз диҳад. Дар кишвари Мангистау 16 март бо сардории падполковник Рукин 36 нафар аскар 4 нафар сардори аскарон ва боз ба 60 нафар аскарони ба саҳрои Мангистау баромада адайҳои кӯчманчиёно истонанд.
2. Дар сарҳади ҷанубии давлати Конгюҳо, Уйсунҳо ва Хитойҳо ҷойгир шуда буд. Ин давлат бо якҷанд давлатҳои ҳамсарҳати худ роҳи савдои мебурд.
3. Дар соли 1916 дар Қазоқистон дар шӯриши миллии озодихоҳӣ саршуд. Сабаби ин шӯриш зулми мустамликави буд. Баҳонаи фармони подшоҳ доир бафиристондани қазоқҳо ба ақибгоҳи 3 маркази шӯриши буд.

Билет 28

1.Ислоҳатҳои маъмурию-территориявии солҳои 80-90-уми асри XIX

2.Замони Неолит

3.Ҳаракати миллию- озодиҳоии соли 1916 (сабабҳо, баҳона ва аҳамияти таърихи)

1.Ислоҳотҳои маъмурию-территориявии солҳои 80-90-уми асри XIX. Соли 1886 “Дастурамал доир ба идораи кишвари Туркистон” қабул шуд. 25 март соли 1891 доир ба идораи вилоятҳои Ақмола, Семепалатинск, Жетису, Урал ва Турғай мувофиқи қонуни соли 1886 дар кишвари Туркистон се вилоят ташкил мешуд. Мувофиқи қонуни соли 1891 маркази се вилоят Ақмола, Турғай ва Семепалатинск шаҳри Омск гардид.

2.Замони Неолит аз 5-3 ҳазор солаи то эраи мо пайдо шудааст. Дар замони Неолит Одамон либос бофтаи ва дӯхтанро ёд гирифта буд. Дар сарзамини Қазоқистон 500 ҷойҳои замони неолит мавҷуд буда якҷанд ёдгориҳои ёфта буд.

3.Ҳаракати миллию озодиҳоии соли 1916 Сабаби зулми мустамликави буд баҳонааш фармони подшоҳ доир ба фиристондани қазақҳо ба қорҳои се маркази шӯриш Жетису, Турғай, Урал, Тоқаш Бокин, Амангелди Иманов ҳаркат мағлуб шуд, сабабҳои мағлубшави, аҳамияти таърихи қадиме ба пеш буд дар роҳи ба даст даровардани истиқлолият.

Билет 29

1.Муборизаи озодиҳоии чорводорони қазақ бо сардории Е.Котибар

2.Муборизаи озодиҳоии чорводорони Қазоқистони ҷануби дар соли 1858

3.Қазоқистон дар солҳои Ҷанги Якуми Ҷаҳон

1. Муборизаи озодиҳоии ҳалқи қазақ бо сардории Е.Котибарули соли шӯриши 1855 сабаби шӯриш зулми мустамликави мавзеи шӯриш соҳилҳои шимолии Баҳри Арал сабаби шикасти шӯриш нобаробарии қуваҳо аҳамияти шӯриш дар натиҷаи муқобилати халқ зулми мустамликави пастар мешуд.

2. Муборизаи озодиҳоии ҳалқи Қазоқистони Ҷануби дар соли 1858. Сабаби шӯриши соли 1858 зулми истилогарони хонигарии қўқон мавзеи шӯриш Қазоқистони ҷануби аз Тошкан то дарёи Чу ғалабаҳои шӯришгарони қазақ дар натиҷаи шикасти хурдани шӯриш ба сабаби набудани ягонаги аҳамияти тарихиаш аз он иборат аст, ки шӯриш шароитҳои муҳаё месохт барои сарнагун кардани ҳокимияти феодалҳои қўқон.

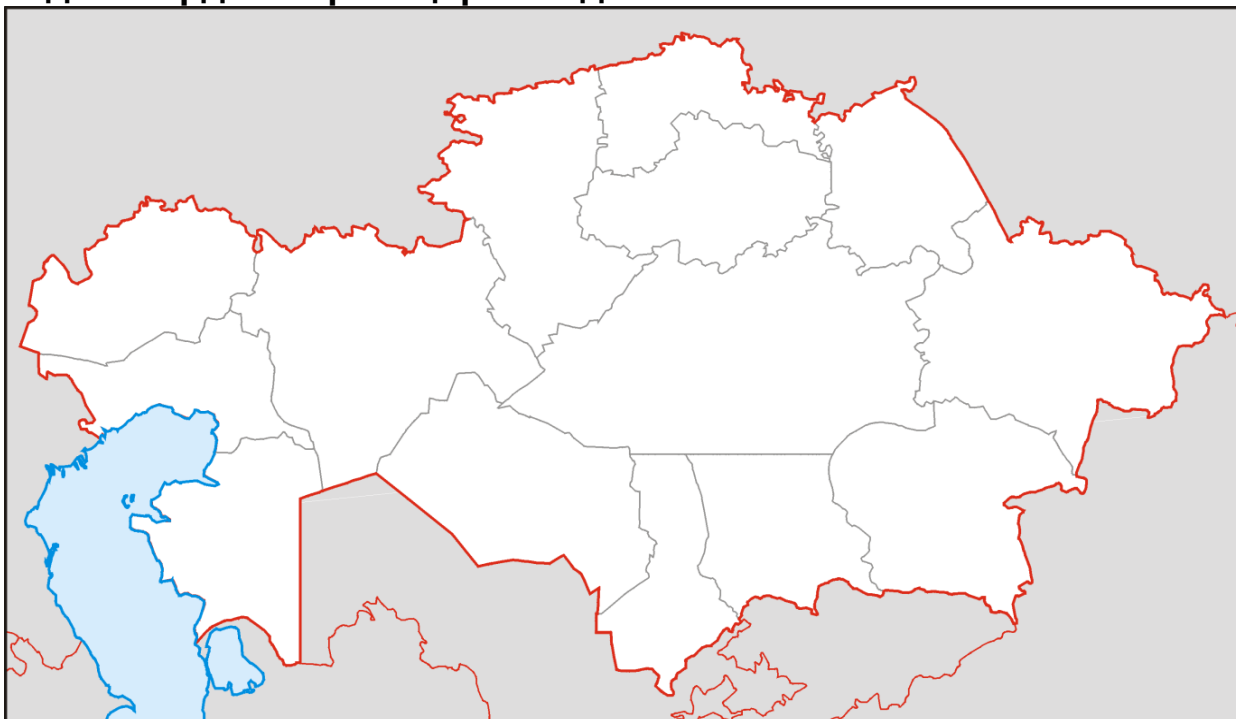
3. Ҷанги якуми ҷаҳон ба иқтисодиёти ва сиёсати империяи Русия таъсири калон расонид. Дар соли 1915 хоҷагии Русия тоза ба паст рафт. Бо ҳамин сабаб империяи Русия ба Қазоқистон зулми худро мегузаронид. Ҳамаи ин вазнинҳои Ҷанги якуми ҷаҳон ба халқи одии қазоқ афтода буд. Як чанд заминҳои қорами халқи қазоқро шоҳигарии Русия соҳиби кард. Дар вақти ҳамин ҷанг бояд. Ҳар як оилаи қазоқ бояд 1 сӯму 84 тиин андоз диҳад. Бе ғайра аз ин андозҳо боз аз халқи қазоқ мол ва юртаҳо ҳам мекард. Дар мобайни се соли ин ҷанг аз ҳуди Туркистон 70 ҳазор асп 12,7 уштур 13 ҳазор юрта ҳам карда буд. Ҷанги якуми ҷаҳон андози халқи қазоқро 15-маротиба зиёд карда буд.

Билет 30

1. Дастур амали мувафаксияти оид ба идораи вилоятҳои Жетису ва Сирдарё

2. Тараққиёти архетектура дар Қазоқистон дар асри ХХ

3. Ҷойгиршавии қабилҳои Сарматҳо. Аз харитаи бе матн ҷойи зиндагӣ кардаи Сарматҳоро ёбед.

Ҷавоб: Назди дарёи Урал, Илек ва Эмба

1. Дастурамали муваққати оид ба идораи вилоятҳои Жетису ва Сирдарё. Соли қабули “Дастурамал” 1867 ҳама заминҳои Қазоқистон ба се генерал губернатори тақсим мешуд. Туркистон, Оренбург ва Сибири ғарби ҳокимиятҳои ҳарби ва шаҳрванди дасти генерал губернатор ҷаъм мешуд.

2. Якум архитектори Алматои кӯҳна Андрей Павлович Зенков (1863-1936) дар шаҳри Тоболск ёфта буд. Фаъолияти вай баъд аз заминчунбии соли 1887 ки тамоман биноҳои ғиштии шаҳр тамоман вайрон шуда буд. Дар ҳамон вақт писар ҷои падарро гирифта буд. Падараш Павел

Матвеевич Зенков (1830-1918) шахри Верниро архитектораш буд. Баъд аз заминчунби архитектори чавон корҳои худро нишон дода буд. Бо нусхаҳои вай якчанд биноҳои калон ва ошёнаҳои таълими сохта шудааст. Дар фаълояти Зинков Масҷиди русӣ барпо шуда буд, ки ин аз 56 метр иборат буд. Шаҳри Алмааторо бе ҳиссаи Зенков таъсаввур карда намешавад.

3. Қабилҳои сарматҳо аз асри III-то эраи мо пайдо шудааст. Дар ҳамон вақт ҳукмронии худро ба қабилҳои ҳамсарҳади худ мегузaronид. Дар сари даврҳои таърих дар асри VIII то эраи мо ин қабиларо савратҳо меномиданд. Сарматҳо дар замини Ғарбии Қазоқистон дар асри VIII-то эраи мо дар асри V-дар эраи мо зиндагони карда аст. Ёдгориҳои қабилҳои сарматҳо дар Ғарбии Қазоқистон мебошад. Дар байни ин ёдгориҳои ғурғонҳои аз қум ва санг иборат мебошад. Дар асри II то эраи мо савроматҳо заминҳои байни Волга ва Яикро соҳиби кард. Дар бораи ин қабилҳои таърихчиёни бузург Диадор, Плини ва Полибий навишта буд. Қабилҳои сарматҳо маданияташон ба маданияти Осиёи Маркази вобаста буд. Қабилҳои сарматҳо боз ба ин давлатҳо лашкар кашида буд. Ба тарафи пеши Осиё, Кавказ ва ба Парфия. Бо гуфти олимони қабилҳои сарматҳо дар Ҷануби Урал, Поволжи ва Ғарбии Қазоқистон дар асри III-II то эраи мо 20 ҳазор халқаш мавҷуд буда дар асри II-I то эраи мо 10 ҳазор дар асри I то эраи мо ва дар асри I дар эраи мо ҳамаги 5-7 ҳазор мавҷуд буд.